

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками



Проблеми розбудови громадянського суспільства

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

18 жовтня 2017 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2017**

Проблеми розбудови громадянського суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2017.- 67 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Михайличенко Н.Г.

*курсант 2-курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового
розслідування, Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ.*

Долгорученко К.О.

*старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Актуальність проблеми. Стрімкий розвиток демократичних процесів, помітне збільшення напруги у геополітичному просторі світу, внаслідок яких формується нова геобезпекова конфігурація світу, активізація процесів формування інформаційного суспільства потребують адекватної реакції вітчизняного наукового товариства.

Декларація України про намір входження до євроатлантичних структур, прагнення вступу до Всесвітньої торговельної організації, а також намагання створити регіональну систему безпеки, яка б стала основою загальноєвропейської системи безпеки, спричинили небувалу хвилю проведення проти нашої держави інформаційних операцій різного рівня інтенсивності.

Характерною ознакою сучасного етапу політичного та науково-технічного прогресу є стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх якнайширше використання як у повсякденному житті, так і в управлінні державою. Інформаційна безпека є складовим компонентом загальної проблеми інформаційного забезпечення людини, держави і суспільства. Вона орієнтована на захист значимих або вже згаданих суб'єктів інформаційних ресурсів, законних інтересів. Зміст поняття "інформаційна безпека" розкривається у практичній діяльності, наукових дослідженнях, а також нормативно-правових документах. Аналіз організаційно-правових засад забезпечення інформаційної безпеки в Україні можливо здійснити

лише усвідомлюючи внутрішній змісту поняття, виявлення його характерних ознак та принципів.

Мета дослідження. Охарактеризувати динаміку процесу створення нової системи інформаційної безпеки України, її нормативно-правову базу. А також, з'ясувати причини відставання інституціоналізації і розвитку інформаційних правовідносин в цій сфері.

Основний виклад. Визначення змісту правового регулювання суспільних відносин в сфері інформаційної безпеки, передусім, потребує звернення до наукових розробок щодо прав людини в цілому. Різні аспекти цієї проблематики висвітлюються такими провідними правознавцями України як: В. Тацій, О. Фрицький, М. Цвік, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, О. Ярмиш та інші.

Сучасні інформаційні технології, зокрема технології електронної телекомунікації, створюють нові можливості державного управління. Однак вони мають і зворотний бік – масове маніпулювання суспільством, громадською думкою для загострення соціальних конфліктів тощо. Очевидно, що суспільні відносини щодо інформації потребують не лише приватноправового, але і публічноправового регулювання для їх охорони, захисту тощо в контексті прав людини [1, с.102].

Під інформаційною безпекою науковець В.Цимбалюк розуміє захищеність інформації та підтримує її інфраструктури від будь-яких випадкових або зловмисних дій, результатом яких може з'явитися нанесення збитку самої інформації, її власникам або підтримуючої інфраструктурі. Інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання й розвиток в інтересах громадян, організацій, держави [6, с.32].

На думку Б.Кормича, «Інформаційна безпека» – це складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується: інформаційний суверенітет України; вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживанням службовим становищем, іншими явищами, які загрожують

національній безпеці України; неухильне дотримання конституційного права громадян на свободу слова доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України [5, с.21]

В системі інформаційного права поняття інформаційної безпеки є одним із аспектів вивчення інформаційних відносин у межах інформаційного законодавства з позиції захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави і акцентування уваги на загрозах цим інтересам і на механізмах усунення або запобігання таким загрозам правовими методами [6, с.40].

В Україні законодавча база у сфері забезпечення інформаційної безпеки залишається недосконалою. Так, 11 січня 2011 року постановою Верховної Ради України прийнято за основу проект Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики України», поданий Кабінетом Міністрів України (реєстр. № 7251).

У преамбулі цього акту записано: «Ця Концепція визначає мету, принципи, пріоритетні завдання та основні напрями діяльності держави з розвитку інформаційної сфери, що включає систему виробництва, використання ресурсів і регулювання суспільних відносин, пов'язаних з одержанням, використанням, поширенням та зберіганням інформації». Це лише окремий напрям державної інформаційної політики, який розробники документа розглядають у відриві від завдань інформаційного забезпечення життєдіяльності особи, суспільства, держави, державної внутрішньої і зовнішньої політики.

Отже, інформаційна безпека — вид суспільних інформаційних правовідносин щодо створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності; суспільних правовідносин, пов'язаних із створенням, розповсюдженням, зберіганням та використанням інформації.

Підсумовуючи слід підкреслити, що в Україні потрібні нові зміни та реформи в системі інформаційної безпеки. Через недостатність організаційно-правового врегулювання щодо інформаційних

правовідносин значно ускладнюються настання якісних змін у цій сфері суспільних відносин. У зв'язку з відсутністю розроблених заходів та теоретичних розробок із забезпечення інформаційної безпеки держави маємо цілу низку перешкод на шляху повноцінної реалізації державою свого обов'язку щодо забезпечення інформаційної безпеки, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною національної безпеки.

Література:

1. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – С. 102 – 106;
2. Про прийняття за основу проекту Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики»: Постанова Верховної Ради України від 11.01.2011 № 2897-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Схвалено постановою Верховної Ради України від 16.01.1997 // Урядовий кур'єр. – 1997. – 6 лютого. – С.5;
4. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-208817.html>.
5. Кормич Б. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б. А. Кормич. – Х., 2004. – 42 с.
6. Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства / В. С. Цимбалюк. – К.: «Освіта України», 2011. – 426 с.

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Подковенко Тетяна Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету

Визнання сучасною державою людини найвищою соціальною цінністю, визначає спрямованість її правової політики та зумовлює принципово нові підходи до теоретичного розуміння і пошуку практичних способів реалізації конституційного принципу правового захисту основоположних прав та свобод людини. У юридичній літературі все більше уваги приділяється проблемам альтернативного вирішення спорів, з'являється значна кількість рекомендацій щодо спрощення та полегшення доступу до правосуддя. У цьому контексті актуалізується потреба в теоретичних дослідженнях, які мають на меті виявлення ролі та значення процедур альтернативного вирішення спорів, що у свою чергу дасть можливість визначити їх загальний потенціал в справі забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Так, наприклад, зазначені процедури доцільно піддати аналізу в контексті необхідності підвищення правової культури, подолання правового нігілізму, уникнення гострого протистояння конфліктуючих сторін, оптимізації діяльності інститутів громадянського суспільства.

Під альтернативними формами вирішення правових спорів і конфліктів (ADR) ми розуміємо процедури і способи вирішення спорів (конфліктів), що застосовуються як за межами судової системи, так і всередині неї. Альтернативні форми слід розглядати не як окремі механізми, а як сукупність елементів, що складають альтернативну систему вирішення правових спорів і конфліктів в цілому. Ця система, хоча і знаходиться в зародковому стані, але має тенденцію до подальшого розвитку.

У самому словосполученні «система альтернативного вирішення правових спорів і конфліктів» закладений зміст того, що існує цілий комплекс механізмів вирішення протиріч, який у багатьох випадках може

замінити собою, зважаючи на свою високу ефективність і гнучкість, традиційні методики врегулювання конфліктних ситуацій.

Альтернативні форми (способи, процедури) вирішення правових конфліктів повинні забезпечувати швидке та ефективне їх врегулювання при мінімальних витратах сил, часу і коштів зацікавлених осіб. Практичній юриспруденції відомі такі недержавні форми (процедури):

- врегулювання виникаючих правових конфліктів зусиллями конфліктуючих сторін шляхом реалізації різних примирювальних процедур, (зокрема, проведення переговорів безпосередньо конфліктуючими сторонами);

- врегулювання правових конфліктів за допомогою посередників;

- розгляд і вирішення конфліктів у третейських судах;

- укладення сторонами мирових угод.

Критеріями такого поділу є участь у врегулюванні спорів третьої особи або обсяг її повноважень. Елементи цих «чистих» видів входять як складова частина в багато інших процедур. Так, переговори майже завжди мають місце в будь-якій іншій альтернативній формі, а посередництво часто використовується як попередня процедура до початку судового розгляду. Крім того, компоненти основних видів, змішуючись один з одним, утворюють абсолютно нові комбіновані форми.

У міжнародній практиці для вирішення правових конфліктів стали застосовуватися такі примирювальні процедури, а саме:

- врегулювання спору самими сторонами шляхом переговорів (negotiation);

- врегулювання спору за допомогою незалежного посередника, який сприяє досягненню сторонами угоди (mediation, conciliation);

- врегулювання спору за допомогою посередника-арбітра, який у разі недосягнення угоди уповноважений вирішити суперечку в порядку арбітражу (med-art);

- врегулювання спору за участю керівників підприємств, їхніх юристів і третьої незалежної особи, яка очолює слухання справи (mini-trial) [1].

Виведені з культури common law альтернативні форми вирішення спорів (ADR) у сучасній формі системно сформувалася у США в 1960-х та 1970-х роках. Такій їх популяризації (у 1980-х роках застосовувалися вже досить широко) сприяли американські юристи (адвокати були першими

посередниками), а особливо судді, які запровадили у судах пілотні медіаційні проекти [2].

В американській правовій системі альтернативні форми вирішення спорів виникли як альтернатива цивільному судочинству, яке, незважаючи на його значимість для суспільства в цілому, є дорогим, формальним, тривалим і складним для учасників спору. Необхідність пошуку інших методів – більш простих, економічних, швидких і ефективних привела до створення «неформального правосуддя» для вирішення правових конфліктів. Для його позначення спочатку в американській теорії, а потім на практиці і в законодавстві були прийняті загальний термін «альтернативне вирішення спорів» (Alternative Dispute Resolution) і офіційна аббревіатура – ADR. Виникнувши як інструмент процесуальних перетворень, як спосіб подолання кризової ситуації в правосудді, альтернативні процедури поступово перетворилися у невід’ємну частину американської правової системи.

Альтернативні форми вирішення спорів не замінюють правосуддя і не позбавляють зацікавлених осіб конституційного права на судовий захист. Навпаки, надають їм можливість вибору між державною та недержавними формами вирішення правових спорів, дозволяють сторонам самим вирішувати, яка процедура найкращим чином відповідає характеру конфлікту.

Орієнтація на розвиток несудових форм характерна сьогодні не тільки для США. У Канаді, Великобританії, інших державах з елементами англосаксонської системи права широкого поширення набули альтернативні процедури врегулювання суперечок, які застосовуються або поза судом, або в рамках суду, але до початку розгляду справи по суті.

Згодом відбулася рецепція основних форм ADR у країнах Західної Європи, а пізніше у країнах Центральної та Східної Європи. У сучасних умовах велику роль у зростанні їх популярності та значення для судової влади відіграє діяльність Ради Європи та органів Європейського Союзу. У країнах, що відносяться до континентальної системи права, також розширюється використання несудових форм вирішення спорів. У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи з питань доступу до правосуддя та забезпечення його більшої ефективності та справедливості вказується на необхідність вжиття заходів щодо полегшення або заохочення, де це доречно, примирення сторін або дружнього

врегулювання спору до прийняття його до судового провадження або ж у ході розгляду [3].

Таким чином, вирішення правових конфліктів, захист прав громадян і організацій, державних і громадських інтересів традиційно у всьому світі здійснюється за допомогою правосуддя. Сильна і незалежна судова влада, добре організована і ефективно працююча судова система є атрибутами будь-якої правової держави. У той же час звернення до судової форми захисту права не завжди потрібно і не завжди доцільно у тих конфліктах, які виникають у сфері цивільно-правових відносин. Рівноправні учасники цих відносин мають можливість самі врегулювати спір або використовувати крім судової форми інші правомірні процедури. Саме тому у сучасних умовах особливого значення набувають досудові і позасудові способи вирішення правових конфліктів у різних сферах суспільного життя. З одного боку, держава і суспільство зацікавлені у зниженні навантаження на судову систему, з іншого – у формуванні автономних правових систем, в заохоченні ініціативи суб'єктів у виборі та застосуванні мирних і законних способів вирішення спорів без звернення до публічної влади. Забезпечення гарантій прав і свобод людини і громадянина в сучасній Україні тісно пов'язано з проблемою побудови громадянського суспільства, яке володіє сильним внутрішнім потенціалом для реалізації конституційного права на судовий захист, в тому числі і за допомогою проведення альтернативних процедур вирішення правових конфліктів. Саме тому вивчення зарубіжного досвіду використання альтернативних способів вирішення правових конфліктів та його практичне застосування стане для нашого суспільства вагомим кроком на шляху демократизації та ефективного захисту прав та свобод людини.

Література:

1. Кузьмина М.Н. Медиация как альтернативная форма разрешения правовых конфликтов. Развитие альтернативных форм разрешения правовых конфликтов в России: практика, проблемы, перспективы / М.Н.Кузьмина // Тезисы участников Всероссийской конференции 19 - 21 октября 1999 г. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: www.lawclinic.ru.
2. Korybski A. Alternatywne rozwiązywanie sporyw w USA / A. Korybski Lublin, 1993. – S. 97–102.

3. Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо шляхів полегшення доступу до правосуддя. Міжнародний документ від 14.05.1981р. № R(81)7 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_133.

УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ: ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Станько Ірина Ярославівна

Здобувач Національної академії внутрішніх справ

Основне завдання сучасного українського правосуддя полягає в застосування правового закону при вирішенні судового спору. В основі правового закону закладена ідея права, що має регулювати поведінку в такий спосіб, який потрібен для того, аби вигоди (цінності, переваги) та обтяження (витрати, зобов'язання) були розділені справедливо [1, с. 20]. Тобто право покликане справедливо вирішувати конфлікти в суспільстві. Відповідно, суди як орган правозастосування повинен забезпечувати в своїх рішеннях втілення ідеї справедливості.

Результатом здійснення правозастосування є видання конкретного нормативного акту, який містить правове регулювання. Особливо важливо сьогодні акцентувати на питанні врегулювання правовідносин щодо яких є спір в судовому порядку. Для правової системи України якість правосуддя залишається проблемою загальнонаціонального масштабу та критерієм спроможності одержати рівноправне членство у співтоваристві європейських держав.

Пошук справедливості в процесі правосуддя неможливий без усвідомлення значення принципів права, які допомагають перенести ідею справедливості на конкретний рівень правовідносин. Як слушно зауважує професор С. Погребняк, суд конкретизує вимоги справедливості, закріплені в правовій нормі, щодо окремих правовідносин або корегує ті правовідносини, учасники яких відхиляються від нормативно встановлених стандартів справедливості [2, с. 63].

Справедливість як важлива ознака демократичності суспільства – ключовий елемент в забезпеченні функціонування правової системи. Вона

потребує втілення як в законодавчих актах, так і в актах органів правозастосування. Законодавство намагається створювати правові норми для справедливого вирішення суспільних проблем, проте це не виключає можливості прийняття нелогічних, необдуманих та несправедливих законодавчих норм. В такому випадку судам належить роль пошуку справедливості при вирішенні спору.

Втілення справедливості в діяльності судових інстанцій України є однозначно складним, що зумовлено специфікою самої правової системи держави. Надмірна увага до дотримання будь-яких законодавчих норм при винесенні судового рішення, акцентує увагу більше на важливості слідувати положенню закону, ніж встановленню справедливості.

Правова система України глибоко вкоренила в собі позитивістські ідеї, що безумовно виражаються на судовій гілці влади. Суддя чітко інтерпретує, переносячи положення норм закону до конкретної ситуації, шляхом суддівського тлумачення, не залежно від того чи вона здатна справедливо врегулювати проблему чи ні. Відсутність консенсусу як запоруки міри справедливості перетворює суддівські рішення в механічне застосування. Відомий дослідник права Р. Циппеліус вважав, що лише рішення, щодо правильності яких існує консенсус можуть розраховувати на беззаперечне сприйняття суспільством [1, с. 32]. Для порівняння в англосаксонській судовій системі судді часто шукають консенсус заради справедливості і прийняття їх рішень суспільством. Про них кажуть, що вони шукають опору, обґрунтування своїх рішень у "common sense", здоровому глузді, а відтак – у консенсусі суспільства щодо цінностей [1, с. 32].

Завдання правосуддя полягає у встановленні справедливості по кожній справі, при цьому закон повинен відкладати вбік, що при його застосування не буде досягнуто справедливості. Суддя не повинен вирішувати судові спори під кальку, пристосовуючи механічно закон до конкретної ситуації. "Натомість він повинен без вагань визнати закон недійсним щодо встановленого факту в разі порушення застосованою ним нормою засад правди, справедливості та істини", - слушно зазначив український правник А. Бернюков [3, с. 190].

В процесу правозастосування, здійснюючи правосуддя головна роль належить судді. Важливого значення набуває не лише професійні його якості, а й його ставлення до справедливості, як суспільного блага. З цього

приводу досить обґрунтовано висловився Е. Мурадян вказавши, що "...справедливість – якість людини, наявність якої – необхідна компонента людини – судді. Якщо суддя в усьому справляється зі службовими обов'язками, але має один-єдиний недолік (Бог не наділив його почуття справедливості), жодні службові успіхи не перетворять його на Справжнього суддю. Справедливість – якість стрижнева" [3, с. 198].

Ідея справедливості в правозастосовчій діяльності неможлива без розуміння ролі принципів права. Саме тому суддя, який при здійсненні правосуддя ігнорує принципи права, піддається звинуваченню у «сліпоті до соціальних цінностей, «автоматизмі» або недостатній обґрунтованості рішень» [4, с. 206], оскільки суддя повинен сприяти приведенню правопорядку у відповідність справедливості, а його рішення повинні бути перш за все справедливими, а вже потім законними.

Принципи права дають судді можливість втілювати ідею справедливості в правозастосовному акті, оцінивши норму закону з позиції її відповідності праву. Проте норма, яка пропонується законодавцем, як єдиний можливий варіант розв'язання проблеми, що змістовно не містить ідей права, суддею не повинна застосовуватися взагалі. Натомість важливо імплементувати ті засадничі правові ідеї, які безпосередньо витікають з суспільного життя і містяться в правових принципах.

Варто констатувати, що в реаліях сьогодення, українські суди не часто вдаються до використання принципів права в своїй роботі. Принципи права розглядаються судовою гілкою влади швидше як абстрактне явище, яким важко оперувати і застосовувати на практиці. Тому можна погодитися з тією думкою, що суди країн колишнього СРСР не привчені застосовувати принципи права, і навіть вірно вирішуючи спори, вони майже ніколи не роблять посилань на той чи інший принцип [5, с. 5].

Аналізуючи стан судової системи з позиції низького рівня використання принципів права в судами загальної юрисдикції, можна виділити наступні причини:

1. Суто формальне застосування судами принципів права. В текстах рішень проводиться посилання на норми-принципи, що закріплені в Конституції України та кодексах. До найбільш поширених норм-принципів, які зустрічаються в судових рішеннях використовують ч. 1 ст. 8

Конституції України "в Україні визнається і діє принцип верховенства права"; ч. 1 ст. 129 Конституції України "судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону" [6]; ч.2 ст. 19 Конституції України "органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України"; ч.1. ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства "суд при вирішенні справи керується принципом законності, відповідно до якого суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України" [7] та ін.

Використання вищезазначених норм-принципів при винесення судових рішень вирішального значення не становить. Панує думка, що в судовій системі прийнято використовувати такі норми, особливо прийнято без будь-яких застережень посилатися на частину другу ст. 19 Конституції України [8, с.51].

Декларативність принципів права в судових рішеннях хоч і виражає тенденцію пошуку ідеї справедливості у справі, проте таки містить в собі більше негативного впливу на систему судочинства загалом. Використання у судових актах посилань на загальні принципи права повинно надавати більшої вірогідності максимально правильного вирішення спору. Важливим моментом у цьому не лише текстуальне посилання на правові принципи, а й належне їх суддівське тлумачення.

В судовій практиці України можна знайти значну кількість актів судів загальної юрисдикції, де принципи права використовуються лише як норми-принципи і здебільшого виражають шаблонний характер судових рішень. Для прикладу, одне із найпоширеніших норм-принципів, які вживаються в текстах судових рішень – "відповідно до п. 6 ч. 1 статті 3 Цивільного кодексу України визначено, що загальними засадами цивільного законодавства є, зокрема, справедливість, добросовісність та розумність" (рішення господарського суду м. Києва від 11.09.15 у справі № 910/18225/15; рішення господарського суду Львівської області від 07.09.2015 у справі № 914/2373/15 та ін.). В таких випадках застосування норм-принципів змістовно не наповнюють судові рішення якісними характеристиками. Це слідування принципу законності, і не завжди ідеям права.

Водночас, все більше можна віднайти судових актів, де міститься власна суддівська думка і певне тлумачення принципів права. Цікавою на наш погляд, є бачення справедливості крізь призму правосвідомості української Феміди. Відтак, зазначено, "...справедливість - одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню" (рішення господарського суду Житомирської області від 22.02.2011 у справі № 4/1597).

Цікавим є своєрідне суддівське тлумачення принципу верховенства права, що трактується як "... панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України" (рішення господарського суду Житомирської області від 22.02.2011 у справі № 4/1597).

2. Суди загальної юрисдикції переважно самостійно не розкривають принципи права, орієнтуючись на судову практику, Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини. Відтак, в рішення апеляційного суду Чернівецького області від 03.09.2015 у справі № 1040/2015 щодо визнання незаконним та скасування рішення сільської ради про видачу Державного акту на право власності на земельну ділянку, судом застосовано принцип пропорційності, що втілений в ст. 1 Першого протоколу Конвенції, рішення Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) у справі "Стретч проти Сполученого Королівства" від 24 червня 2003 року. "...згідно висновків ЄСПЛ в зазначеній справі «наявність порушень з боку органу публічної влади при укладенні договору щодо майна не може бути підставою для позбавлення цього майна іншої особи,

яка жодних порушень не вчинила». Оскільки особу позбавили права на його майно лише з тих підстав, що порушення були вчинені з боку публічного органу, а не громадянина, в такому випадку мало місце "непропорційне втручання у право заявника на мирне володіння своїм майном та, відповідно, відбулось порушення статті 1 Першого протоколу Конвенції".

Очевидно, що принципи права в судовій системі України застосовуються поверхнево. Нерозуміння правової природи принципів права створює перешкоди для їх вільно тлумачення та інтерпретації з боку судової системи. Формування досвіду використання правових принципів з урахування європейської судової практики сприятиме глибокому утвердженню правових ідей в суспільне життя.

Література:

1. Циппеліус Р. Юридична методологія. Переклад, адаптація, приклади з права України і список термінів. – Роман Корнута. – К.: Видавництво "Реферат", 2004. – 176 с.
2. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С.П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
3. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С. П. Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стівба / (Відп. ред. В. С. Бігун). — К., 2009. — 316 с. (Бібліотека Міжнародного часопису «Проблеми філософії права»).
4. Харт Г.Л.А. Понятіе права. / Г.Л.А. Харт; пер. с англ.; под общ. ред. Е.В. Афонасіна и С.В. Моисеева. – СПб.: Изд-во С.-Петербур.ун-та, 2007. – 302 с.
5. Дедов Д. И. Юридический метод / Д. И. Дедов. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 160 с.
6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
7. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
8. Методологія тлумачення нормативно-правових актів України / Відп. ред. В.Г.Ротань. – К.:Юрид. книга; Севастополь; Ін-т юрид. дослід., 2008–

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВОЛИНСЬКИХ ПОДІЙ 1943 РОКУ: ВІЗІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВЦІВ

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Українсько-польські взаємини періоду Другої світової війни і сьогодні є не тільки «[...] предметом емоційних наукових дискусій, а й елементом наростання ідеологічного та політичного протистояння» [9], слугують перманентному наростанню напруги у взаємних стосунках.

В останні два десятиріччя в Україні склалася потужна історіографічна традиція наукового осмислення українсько-польських відносин, зокрема періоду Другої світової війни і Волинських подій як їх епіцентру [7, с. 10]. Українські науковці в переважній більшості, в оцінці важких сторінок історичного минулого, прагнуть уникати однобоких оцінок, спекуляцій, а пануючим став підхід *комплексності* (курсив наш – Авт.) причин українсько-польського протистояння - територіальних, політичних, етнічних, соціальних, мілітарних [4].

У контексті заявленої наукової теми слід виокремити праці авторитетних науковців – Р. Грицьківа, І. Ільюшина, Л. Зашкільняка, О. Каліщук, О. Лисенка, В. Солдатенка, Я. Антонюка, О. Сухого, В. Ухача, І. Цепенди та ін. [3].

Ми ж поставили собі за мету здійснити (з врахуванням напрацювань сучасної вітчизняної історіографії) історико-правовий аналіз окремих сегментів «геноцидної» інтерпретації трагічних Волинських подій 1943 року і їх вплив на взаємини обох сусідніх держав.

Дискусійним в сучасній вітчизняній історіографії залишається питання – «чи можна характеризувати антипольську акцію УПА як геноцид польського народу «кресів» [8]. На жаль вкотре доводиться констатувати невиправдану пасивність науковців з історії держави і права

у фаховій правовій оцінці цих подій, що в кінцевому підсумку шкодить міжнародному авторитету України.

У 2016 році рішенням Сейму і Сенату Республіки Польща відбулося закріплення на законодавчому рівні кваліфікації дій ОУН і УПА в роки Другої світової війни на Волині як «геноциду» польської людності [6, с. 141]. Прикметно, зазначає А. Козицький, що «[...] законодавчий орган Третьої Речі Посполитої ніколи не приймав актів, котрі б оголошували геноцидом політику Третього Райху супроти окупованої під час Другої світової війни Польщі. Так само обережно польські парламентарі поведуться й щодо Росії, країни, котра є правонаступницею Радянського Союзу. Підкреслимо, що лише в ухвалі від 31 серпня 2012 р. масове винищення поляків на території СРСР уже названо «геноцидом», але не висловлено жодного осуду винуватців цього злочину» [5, с. 19-20]. Більшість українських науковців звісно ж не поділяє такої інтерпретації дій суб'єктів українського національно-визвольного руху (зокрема ОУН(б), УПА - Авт.), виступає проти спроб кваліфікувати антипольську акцію ОУН і УПА як «геноцид-атрох», тобто особливо жорстокий геноцид, який за всіма показниками перевищував гітлерівський і сталінський [5, с. 21]. Поділяємо позицію І. Патриляка, який зазначає, що в сучасній демократичній Польщі на жаль «[...] реалізується план з конструювання класичної «індустрії геноциду» [...], яка покликана стати одним з наріжних каменів колективної пам'яті поляків» [8] (зокрема фільм «Волинь», що вийшов у широкий прокат - Авт.). Вітчизняні науковці слушно наголошують, що на жаль українська влада знову зіграла «другим номером», що свідчить про явний програш української дипломатії та вітчизняного політикуму [1]. Доводиться констатувати недалекоглядність та неефективність роботи аналітичних структур спеціальних служб та державних інституцій, які привели до програшу Україною чергової інформаційної війни [8].

Відомі ключові постулати польської сторони щодо «геноцидної» інтерпретації Волинських подій 1943 року: умисне збурення українськими націоналістами (головними винуватцями масового винищення поляків) буцімто мирних українсько-польських відносин міжвоєнного періоду; відмежування особливостей українсько-польського співжиття міжвоєнного періоду від подій на Волині; існування в керівних проводах націоналістичного підпілля та повстанської армії «детального плану

винищення мирного польського населення на Волині та Галичині» [8, с. 21]. Прикро, що польські дослідники в оцінці Волинських подій 1943 року не охоче звертаються до напрацювань із сфери методології та теорії вивчення геноциду.

Крім суто юридично-правової оцінки геноциду, існує ще й низка інших обставин, котрі впливають на кваліфікацію цього злочину та його інтерпретацію. До таких обставин-ознак належать: беззахисність жертв, суттєва перевага однієї зі сторін конфлікту в силі, організованості, можливостях координувати свої дії та забезпечувати їх «інформаційний супровід», а згодом приховати сліди вчинення злочину. Такої всебічної переваги у силах неможливо досягнути без використання державного апарату. Усі випадки юридично визнаного на міжнародному рівні геноциду здійснили винятково представники державної влади. Головні дослідники теорії геноциду (Пітер Н. Дрост, Франц Фанон, Робер Жулен, Ірвінг Луїс Горовіц, Гелен Фейн, Тоні Барта, Ісидор Велліман, Майкл Домбковський, Генрі Гуттенбах та ін.) дотримувалися думки, що геноцид може організувати і провести тільки держава. Перша книга, із котрої почалося теоретичне вивчення явища геноциду, мала символічну назву «Злочин держави» (The Crime of State). Її автор голландський професор права Пітер Н. Дрост твердив, що *геноцид є винятково державним злочином* (курсив наш - Авт.) [5, с. 22].

Юридична оцінка «етнічних чищень» залишається неоднозначною. 18 грудня 1992 р. ООН прийняла резолюцію, у котрій «етнічні чищення» були названі «формою геноциду». Утім, надалі ООН вже не об'єднувала ці два поняття, а головний судовий орган ООН, яким є Міжнародний суд у Гаазі, у своєму рішенні від 26 лютого 2007 р. у справі Боснія та Герцеговина проти Сербії та Чорногорії став на позицію, згідно із котрою «етнічне чищення» не є рівнозначне актові геноциду. Міжнародний суд підтвердив рішення міжнародного трибуналу до справ колишньої Югославії про кваліфікацію масового винищення сербами мусульман у м. Сребреніца як вияву геноциду, але зняв із Сербії та Чорногорії звинувачення у організації геноциду на території Боснії та Герцеговини під час Балканської війни 1992-1995 рр., зокрема й у формі «етнічних чищень». А правники та політики притримуються думки, що «етнічне чищення» навіть із найгіршими наслідками не можна трактувати як вияв геноциду [5, с. 24]. «Не існувало в минулому і немає нині держави –

зазначають в Експертній думці щодо Волинських подій 1943 року Г. Боряк та О. Лисенко, якій можна було б висувати звинувачення в геноциді». Зважаючи на факт припинення існування Другої Речі Посполитої (навіть якщо не 1939, а в 1945 роках як вважає більшість польських істориків), то тоді «...Волинська трагедія може кваліфікуватися як *громадянський конфлікт або громадянська війна*» (курсив наш – Авт.) [1]. По-друге, не витримує критики теза про «цілковиту безоборонність знищуваних (поляків – Авт.)» [8]. По-третє, «в історії не відомі випадки, коли між стороною, яка здійснює геноцид, і населенням проти якого він ведеться, велися переговори» [8], а вони як і перемир'я мали місце між українськими і польськими політичними підпільними проводами. По-четверте, українські фахівці (Я. Дашкевич, І. Патриляк, А. Козицький) наголошують, що боротьба українців проти польської присутності на українських землях Волині мала яскраві риси антиколоніального виступу [5, с. 23], «...йшла національно-визвольна війна...» [8]. Як зазначає І. Патриляк «у світовій практиці антиколоніальні війни (які супроводжувалися вигнанням колишньої панівної нації з колонії) не розглядаються як геноцид. Важко, скажімо, уявити формулювання «геноцид французького народу, який здійснили алжирські сепаратисти», або «геноцид бельгійців у Конго. Бо одразу виникає запитання, а що ті бельгійці чи французи робили в Африці?» [8].

Таким чином, більшість українських науковців не поділяє позиції визнати Волинські події 1943 року актом геноциду, а пропонують перелік комплексних заходів покликаних забезпечити гуманітарну безпеку України [2, с. 17-18]. З поміж них: 1) створення постійної міжпарламентської комісії/групи України та Польщі з метою «...моніторингу політичної ситуації та вироблення інструментів її дерадикалізації» [1]; 2) сформувати постійну робочу групу науковців (істориків, правників, демографів та ін.), яка б при належному фінансовому забезпеченні, могла комплексно досліджувати українсько-польські взаємини, надати нового імпульсу відновленому українсько-польському діалогу; 3) «забезпечити ретельну наукову експертизу усіх проектів та ініціатив у руслі державної політики пам'яті...» [1]; 4) значно ширше висвітлювати цю проблематику в освітній (запровадження спецкурсів, освітніх програм) та інформаційно-художніх сферах; 5) «роз'яснювати зміст провідних інформаційно-психологічних,

етнополітичних методів і прийомів, котрі застосовуються для руйнації національної пам'яті...» [2]; б) професійно протидіяти фальсифікації, використання спекулятивних прийомів інтерпретації матеріалу, намагання дискредитувати історичну спадщину українців в контексті українсько-польського конфлікту [2].

Література:

1. Боряк Г., Лисенко О. Волинська трагедія 1943 р.: історичний, правовий та політичний виміри в контексті рішення Польського Сейму. Експертна думка. / Г. Боряк., О. Лисенко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: history.org.ua/uk/post/6.
2. Веденєєв Д. Гуманітарна безпека України та «історичний чинник» конфліктогенності в українсько-польських відносинах. В кн.: Волинська трагедія: через історію до порозуміння: Мат-ли Всеукр. наук. конф., м. Луцьк, 19-20 червня 2013 року / Уклад. А. Швай. - Луцьк: Східноєвропейський університет ім. Л. Українки, 2013. - С. 17-18.
3. Грицьків Р. Історіографічне значення матеріалів міжнародних семінарів «Україна - Польща: важкі питання» у дослідженні історії УПА періоду Другої світової війни / Р. Грицьків. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.cdvr.org.ua; Зашкільняк Л. До генези українсько-польського конфлікту у ХХ столітті / Л. Зашкільняк // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Зб. наук. праць. - 2010-2011. - Вип. 3-4. - С. 22-42; Ухач В.З. Сучасна вітчизняна історіографія Волинської трагедії 1943 року / В.З. Ухач // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2014. - Вип. 40. - С. 229-233 та ін.
4. Кучерепа М. Причини, хід та наслідки українсько-польського конфлікту на Волині в роки Другої світової війни / М. Кучерепа. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_3/7.pdf.
5. Козицький А. Волинські події 1943 р.: невдала спроба «гененоцидної інтерпретації». В кн.: Волинська трагедія: через історію до порозуміння: Мат-ли Всеукр. наук. конф., м. Луцьк, 19-20 червня 2013 року / Уклад. А. Швай. - Луцьк: Східноєвропейський університет ім. Л. Українки, 2013. - С. 19.

6. Марущенко О. «Геноцидна» інтерпретація Волинської трагедії 1943 р.: українська відповідь. / Матеріали IV Всеукр. наук. конф. «Проблеми дослідження українського визвольного руху ХХ ст. (до 75-річчя Поліської Січі та 95-річчя Другого зимового походу)» / За заг. ред. проф. Г.М. Стародубець. - Житомир: «Полісся», 2016. - С. 141-144.
7. Марущенко О.В. Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині у вітчизняних інтерпретаціях / О.В. Марущенко // Вісник Черкаського національного університету. Серія «Історичні науки». - 2014. - № 35. - С. 10.
8. Патриляк І.К. Українсько-польський збройний конфлікт у роки Другої світової війни. Спроба синтетичного погляду / І.К. Патриляк. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?..
9. Солдатенко В., Антонюк Я. До з'ясування причин Волинської трагедії 1943-1944 рр.: сучасний український історіографічний дискурс / В. Солдатенко, Я. Антонюк. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5istoriya/1887908-1-do-zyasuvannya-prichin-volinskoj-tragedii-1943-1944-rr-suchasniy-ukrainskiy-istoriografichniy-diskurs-krainsko-pol.php>.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Полякова Юліанна Олександрівна

здобувач кафедри державного будівництва Національного юридичного університету України імені Ярослава Мудрого

Відповідно до п. 28 ч. 1 ст. 106 Конституції України Адміністрація Президента України являє собою постійно діючий допоміжний орган, утворений Президентом України.

Адміністрація Президента України була створена Президентом України Л.М. Кравчуком 13 грудня 1991 року Указом № 6/1991, згідно з яким її основними завданнями було організаційне, правове, консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення діяльності глави держави. Адміністрацію Президента України очолював Секретар. Спочатку апарат Адміністрації нараховував 18 підрозділів, потім її структура неодноразово корегувалася, пізніше їх кількість була збільшена до 20 підрозділів. Повноваження підрозділів не були чітко розмежовані, що призводило до конфліктів між ними, а робота зводилася скоріше до дорадчих й консультаційних функцій. Чисельність працівників служб Адміністрації складала близько 80 чоловік.

У липні 1994 року новообраний Президент України Л.Д. Кучма реорганізував Адміністрацію і змінив назву посади її керівника на «Глава Адміністрації Президента України». Окрім змін у структурі, функціях й моделі прийняття рішень, змінилися чисельність та розподіл владних повноваження між структурними підрозділами Адміністрації. Їх повноваження були більш чітко визначені, а кількість працівників зросла до 500 осіб. При цьому, слід відзначити, що з кожним роком збільшувалась тенденція до утворення в Адміністрації Президента України паралельних структур, які значною мірою фактично дублювали функції органів виконавчої влади (уряду, міністерств).

Третій Президент України В.А. Ющенко Указом № 111/2005 від 27 січня 2005 року, реорганізував Адміністрацію глави держави у Секретаріат Президента України. Очолив дану структуру Державний

секретар України. Указом Президента України № 1445/2005 від 14 жовтня 2005 року було створено Секретаріат Президента України як допоміжний орган щодо забезпечення здійснення Президентом України його повноважень, на чолі з Головою Секретаріату Президента України. У відповідності до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2005 р. "Про віднесення посад працівників Секретаріату Президента України до відповідних категорій посад державних службовців" працівники Секретаріату Президента отримали статус державних службовців.

Важливе значення в структурі Секретаріату Президента України займав Кабінет Президента України, який наділявся найважливішими функціями й повноваженнями у структурі Секретаріату. Відповідно до покладених на нього завдань Кабінет: організовував підготовку оперативно-інформаційних матеріалів та подавав їх Президентові України; здійснював опрацювання та подання на розгляд Президентові України пропозицій з питань, пов'язаних із нагородженням державними нагородами, встановленням президентських відзнак та нагородженням ними, прийняттям до громадянства України та припинення громадянства України, наданням притулку в Україні, здійсненням помилування; забезпечував організацію особистого прийому громадян, які зверталися до Президента України, опрацювання та розгляд звернень громадян до Президента України; здійснював в установленому порядку організаційне забезпечення офіційних заходів за участю Президента України; за дорученням Президента України брав участь в підготовці проектів указів і розпоряджень, доручень Президента України, контролював виконання указів і розпоряджень Президента України, виконував інші функції. Його статус, структура та повноваження визначалися Розпорядженням Президента України від 24 березня 2005 року № 853 "Питання Кабінету Президента України", а Розпорядженням Президента України від 11 липня 2005 № 1113 "Про чисельність працівників Кабінету Президента України" було затверджено чисельність його працівників. З урахуванням чисельності працівників Регіональних приймалень Президента України у Кабінеті Президента України було 227 штатних одиниць. Пізніше, в процесі реорганізації Секретаріату Президента України цей орган був ліквідований.

Президент України В.Ф. Янукович Указом № 265/2010 від 25 лютого 2010 року ліквідував Секретаріат Президента України і утворив Адміністрацію Президента України.

Нині Адміністрація Президента України діє на основі «Положення про Адміністрацію Президента України» затвердженого Указом Президента України від 2 квітня 2010 року № 504/2010.

До складу Адміністрації входять: Глава Адміністрації Президента України; Перший заступник Глави Адміністрації Президента України; заступники Глави Адміністрації Президента України; Керівник апарату Адміністрації Президента України; радники Президента України; Прес-секретар Президента України; уповноважені Президента України; Офіс Глави Адміністрації Президента України, головні департаменти, Приймальня Президента України, а також департаменти та відділи, які є самостійними структурними підрозділами Адміністрації.

За більш ніж 25 років існування цього постійно діючого допоміжного органу накопичено значний досвід його функціонування. Проте, на жаль, за умов нестабільності державного розвитку, зміни політичного керівництва країни далеко не завжди забезпечувалася наступність у його роботі, допускалися розриви у спадковості діяльності, знов утворюваний орган часто формувався з «чистого аркуша», в наслідок чого виявлявся незапитаним попередній досвід його організації та діяльності. [1]

Сьогодні як ніколи необхідне впровадження в організацію та діяльність Адміністрації Президента України принципів верховенства права, законності, відкритості, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, політичної нейтральності, професійності, а також єдності функціональної, структурної, кадрової, фінансової та матеріально-технічної основи. Однак, зауважимо, що на сьогодні ці принципи лише частково впроваджені у практику функціонування Адміністрації Президента України, а їх подальша імплементація потребує нормативно-правового закріплення і деталізації таких вихідних засад апарату глави держави в Україні. [2]

Крім того, вважаємо, що на даному етапі одним з головних завдань Адміністрації Президента України є спрямованість на підвищення ефективності роботи її структурних складових та усунення дублюючих функцій її підрозділів.

Література:

1. Правове регулювання організації та діяльності апарату глави держави: зарубіжний та вітчизняний досвід / Ю.П. Битяк, С.Г. Серьогіна, І.І. Бодрова. – Х. : Оберіг, 2012. – 140 с. – (Серія «Наукові доповіді»; вип. 6).
2. Бисага Ю. М. Рецензия на монографію А. И. Зозули «Конституционно-правовой статус Администрации Президента Украины» / Ю.М. Бисага // Форум права. – 2014. – Ms 1. – С. 549-551 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [Http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_96.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_96.pdf).

Науковий керівник: Любченко Павло Миколайович, Доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університет України імені Ярослава Мудрого

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

**ЗАХИСТ ГРОМАДЯНАМИ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ
НЕДОТОРКАНИСТЬ**

Співак Ірина Вікторівна

*старший викладач кафедри господарського та адміністративного права
факультету соціології і права, Національний технічний університет
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”*

Права людини є універсальними та невід'ємними правами людини висловлюватись, діяти, зростати, вчитись і жити відповідно до свого світосприйняття[1]. Відповідно до ст. 21 Конституції України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [2] і мають охоронятись законом з огляду на те, що саме права і свободи людини і їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

Ефективний і досконалий механізм реалізації та захисту прав і основних свобод людини є ознакою правової держави. Особа, права якої порушуються, має право щодо їх захисту в суді, в т.ч. (відповідно до ст. 55 Конституції України) в міжнародній судовій установі – Європейському суді з прав людини (далі – Європейський суд), уповноваженому розглядати заяви відповідно до ратифікованої Верховною Радою України Конвенції про захист прав і основних свобод людини.

Права і свободи передбачені Конвенцією, зачіпають найважливіші сторони життя особи і мають громадянську, політичну, економічну і соціальну спрямованість.

До невід'ємних, невідчужуваних громадянських прав, визначених Конвенцією про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенції) належать, в тому числі, і право на свободу та особисту недоторканість

Так, відповідно до ч.1 ст.5 Конвенції кожна людина має право на свободу і особисту недоторканість та жодна людина не може бути позбавлена волі інакше ніж відповідно до процедури, встановленої

законом, у таких випадках, як, зокрема, (п. е) законне затримання людей для запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань, людей психічно хворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг [3].

Стаття 5 Конвенції неодноразово була предметом розгляду в багатьох справах в Європейському суді, а, отже, як казали в давньому Римі: *Cursus curiae est lex curiae* (практика суду – закон для суду).

Щодо права на свободу, то стаття 5 (п.1) проголошує особисту свободу в класичному її розумінні, тобто фізичну свободу особи (*Engel v. Netherlands A 22 . 58 (1958)*).

Як зазначив один із фундаторів сучасної ліберальної політичної філософії І.Берлін, “ свобода – це свобода: не рівність, рівноправність, або справедливість, не щастя або чисте сумління” [4].

Домінантою зазначеної статті Конвенції є положення щодо того, що, хоча право на свободу не є абсолютним, особу може бути затримано лише на законних підставах, чітко визначених національним законом (який відповідає європейським стандартам). Так, Законом України “ Про протидію захворюванню на туберкульоз “передбачено, що в разі встановлення факту порушення пацієнтами, хворими на заразливі форми туберкульозу, під час лікування встановленого протиепідемічного режиму, їх може бути примусово госпіталізовано до спеціалізованих медичних закладів[5]. Але застосування такого закону повинно бути передбачуваним (*Varanovski v. Poland Judgment of 28 March 2000*). Необхідним є встановлення наявності конкретної правової норми, правомірності її застосування в конкретній ситуації та наявності такої ситуації. Так, у справі *Van der Leer v. Netherlands*, було порушення щодо процесуальної вимоги, згідно з якою суд повинен перевірити обґрунтованість того, що особу віддали до психіатричної лікарні (*Van der Leer v. Netherlands A 170- A(1990)*).

Законодавство щодо запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань, а також обмеження свободи душевнохворих, алкоголіків, наркоманів або бродяг повинно відповідати ст. 5 Конвенції. Судом неодноразово наголошувалось на необхідності контролю з боку держави умов утримання громадян в психіатричних лікарнях (законності поміщення) та їх відповідності вимогам Конвенції (*Zaichenko v. Ukraine (2015)*).

Визначивши у справі *Winterwerp v. Netherlands* (*Winterwerp v. Netherlands A 33/36 (1979)*) поняття душевнохворого, Європейський суд встановив основні (мінімальні) критерії (об'єктивна медична експертиза; екстремальний характер та ступінь психічного розладу; позбавлення волі тільки на період такого розладу). Відповідність зазначеним критеріям свідчатиме про те, що вимоги ст. 5 (1) Конвенції не порушені, і затримання не є свавільним.

Суд завжди спирається на ці критерії, розглядаючи аналогічні справи. Так, у справі *Ракевич проти Росії*, Європейським судом відмічено, що термін “душевнохворий” не може бути чітко визначеним з огляду на те, що психіатрія є галуззю медицини, що розвивається. Психіатрію ж не можна використовувати задля арешту особи з нестандартною поведінкою (справа *Winterwerp*), до того ж, примусове поміщення під варту через психічний розлад може бути визнано “законним” у сенсі положень ст. 5 (1) (е) Конвенції лише за умови дотримання мінімальних критеріїв. Закон вимагає, щоб такі справи розглядались лише на основі медичними показаннями. Європейський суд зазначив, що у випадку з *Ракевич* заявницю було віддано до психіатричної лікарні незаконно (через порушення передбаченої законом процедури). З огляду на зазначене, мало місце порушення ст. 5 (1) Конвенції (*Rakevich v. Russia (2003)*).

Отже, девіація від вимог проведення медичної експертизи допускається лише за надзвичайних обставин та з виконанням цієї вимоги у подальшому (у справі *Winterwerp v. Netherlands*). Але й за надзвичайних обставин має бути забезпечене подальше (хоча б первинне обстеження) з метою визначення, чи є особа душевнохворою і чи, дійсно, є потреба у затриманні. До того ж, у справі *K. S. v. Poland (2014)* Європейський суд зазначив, що компетентними державними органами має бути забезпечено проведення регулярних психіатричних експертиз для оцінки законності подовження терміну тримання в спеціалізованих закладах осіб з психічними розладами.

Слід відзначити, що вимоги стосовно затримання душевнохворих осіб можна застосовувати (до певної міри) й до наркоманів та алкоголіків (ст. 5 (1)). Оскільки відокремити алкоголізм в медичному сенсі від побутового пияцтва є досить складним, Європейський суд визначив, що затримання особи, що перебуває у стані сп'яніння (не є алкоголіком за

медичним висновком) допускається за умови небезпечності її поведінки для себе чи для оточуючих (Witold Litwa v. Poland № 26629/95 (2000).

Предмет та мета Конвенції, як правового акту, що забезпечує захист прав людини, вимагає, щоб її норми тлумачились та застосовувались таким чином, щоб передбачені гарантії були реальними та ефективними. Крім того, будь-яке тлумачення гарантованих прав і свобод має відповідати загальному духу Конвенції – правового акту, метою якого є забезпечення та розвиток ідеалів і цінностей демократичного суспільства.

Література:

1. Кофи Аннан. Выступление в Комиссии ООН по правам человека// Проблемы вмешательства. Выступление Генерального секретаря Организации объединенных Наций. ООН, 1999. – с. 20-21.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 серпня 2011 р.: (Офіційний текст).- К.: Паливода А.В., 2011. – 56 с.
3. Огляд практики Європейського суду з прав людини: Норми та стандарти Конвенції про захист прав і основних свобод людини/ Міністерство юстиції України. – К.: Видавничий Дім “ Ін Юре “, 2001. – 64 с.
4. Берлин И. Философия свободы. Европа. –М., 2001. – 448.
5. Закон України від 05.07.2001. - № 2586-111/ВРУ: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/2586>.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ВЕРСІЙ СЛІДЧИМ ПІДРОЗДІЛУ
ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ, ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ**

Жуков Андрій Андрійович

перший заступник начальника Державної податкової інспекції, що координує роботу підрозділів податкової міліції Головного управління Державної фіскальної служби у місті Києві

Процес розслідування кримінальних правопорушень у податковій сфері з використанням гіпотетичного методу пізнання передбачає оцінювання розслідуваної події в цілому та висунення загальних версій, кожна з яких згодом деталізується, поділяється на низку версій за окремими обставинами, що охоплюються загальною версією. В ході перевірки версій вони можуть поєднуватись, розвиватись та поглиблюватись. Обсяг окремої слідчої версії може бути різним: версія може стосуватись будь-якої обставини події чи охоплювати дві та більше взаємопов'язаних обставин. Іноді в одній окремій слідчій версії об'єднуються декілька припущень щодо різних обставин кримінального правопорушення у податковій сфері (наприклад, про суб'єкта, мотив, час, місце та спосіб). Аналіз і перевірка таких великих за обсягом версій ускладнені і їх можуть здійснити лише досвідчені, висококваліфіковані слідчі підрозділів фінансових розслідувань. Під час розслідування складних кримінальних правопорушень у податковій сфері, бажано щоб окремі версії охоплювали якусь одну обставину. При цьому збільшується кількість версій, але спрощуються їх аналіз і перевірка.

Формування конкретних логічних висновків, що впливають із кожної висуненої версії є основним завданням аналізу (розроблення) версії. Етап виведення логічних висновків об'єднує в єдину систему два багатоетапні процеси – побудову версій і їх перевірку, тобто безпосереднє зіставлення логічних висновків зростає, поки поступово не перетворюється на достовірне знання, або вірогідність версії зменшується, і вона спростовується [1, с. 473]. По суті, саме логічно точно висунена та

сформульована система необхідних і можливих висновків із загальної та окремих версій, зумовлює планування їх перевірки та практичну реалізацію плану розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері. В коло висновків, що виводяться із слідчої версії повинні ввійти як висновки, що прямо витікають із версії, так і всі можливі, ймовірні висновки, які можуть бути пов'язані з версією просторовим, часовим і причинним зв'язком [2, с. 55–56]. Ступінь надійності версії тим вищий, чим більше висновків (фактів, явищ, закономірностей) виводиться з версії і підтверджується під час перевірки. Висновки, що випливають з висуненої версії, мають бути максимально деталізовані для того, щоб полегшити їх порівняння з фактами реальної дійсності. Логічні висновки, зробленого слідчим припущення щодо певної обставини розслідуваного кримінального правопорушення, відображаються в питаннях, що мають бути з'ясовані. Правильне визначення та формулювання стосовно кожної висуненої версії вичерпної сукупності таких питань є однією з передумов повноти, всебічності та неупередженості розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері. Джерела недоліків у розслідуванні найчастіше відносяться до стадії аналізу версій і обумовлюються поверхневим аналізом змісту слідчих версій і нечітким визначенням сукупності питань, що підлягають з'ясуванню.

Дослідження версій повинно відповідати таким вимогам: з них мають бути зроблені всі логічні висновки; судження повинні бути логічно узгоджені між собою; результати перевірки окремих версій мають використовуватись як основа побудови загальної версії; послідовність перевірки версій повинна визначатись умовами розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері.

В процесі висунення та перевірки версій, слідчий підрозділу фінансових розслідувань може захопившись однією версією, ігнорувати необхідність висунення та перевірки інших. Як наслідок, розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері буде необ'єктивним і однобічним [3, с. 84]. Також слідчий підрозділу фінансових розслідувань може зайнятись розробленням та перевіркою нереальних за конкретних умов версій і ускладнити собі пізнання дійсних обставин кримінального правопорушення у податковій сфері, невинувато затулюючи терміни його розслідування, перевантаживши слідство непотрібними матеріалами.

Для того, щоб під час розслідування кожного кримінального правопорушення у податковій сфері висувались лише обґрунтовані і всі з можливих версії, необхідно в процесі їх розроблення використовувати усі без виключення наявні дані, а не лише ті, які відповідають найбільш ймовірній, на думку слідчого, версії [4, с. 26].

Після завершення розроблення кожної із побудованих версій, розпочинається планування їх перевірки. Перевірка слідчих версій припускає логічну та практичну діяльність слідчого. Спочатку необхідно визначити послідовність вирішення сформульованих питань, а потім обрати дії, в результаті яких можуть бути вирішені дані питання і виявлені факти, що підтверджують або спростовують версію. Форма проведення цих дій може бути організаційною, оперативною, процесуальною або з одночасним використанням різних форм [3, с. 65; 5, с. 43; 6, с. 88]. Слідчий не може завершити перевірку версії, якщо в кримінальному провадженні є хоч один неперевірений факт, що суперечить їй, і дає підстави для іншого пояснення досліджуваної обставини.

Забезпечити цілеспрямовану перевірку всіх версій можливо, якщо слідчий підрозділу фінансових розслідувань, буде планувати свою роботу [7, с. 42]. В ході планування розслідування, версія котра знаходить своє вираження в плані розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері, має значення логічного центру, допомагаючи впорядкувати використання процесуальних і оперативно-розшукових можливостей для виконання безпосередніх завдань. Тому, версію і планування розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері, необхідно розглядати в їх діалектичній єдності.

Однією з умов повноти та неупередженості розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері, є дотримання правил перевірки версій. Існують загальні правила перевірки слідчих версій: 1) даний процес триває доти, поки висунена версія не буде спростована або поки не з'являться умови, за наявності яких її можна буде вважати достовірними знаннями; 2) перевірка всіх версій має бути одночасною і паралельною, що забезпечує найоптимальніший темп розслідування кримінального правопорушення, економію робочого часу слідчого [2, с. 70; 8, с. 541]. Поступова перевірка версій містить загрозу втрати слідів кримінального правопорушення у податковій сфері, цінної доказової інформації, і спричиняє необхідність проведення повторних

слідчих (розшукових) дій, призводить до порушення процесуальних строків розслідування такого правопорушення; 3) всі висновки, що формуються на основі версії, яка підтвердилась, мають бути всебічно досліджені з позиції їх відповідності реальній дійсності; 4) версія, що підтвердилась, повинна знаходитись в повній відповідності з усіма іншими матеріалами кримінального провадження. Якщо в процесі перевірки отримано суперечливі дані, одні з яких підтверджують версію, а інші спростовують її, зупиняти перевірку цієї версії неприпустимо – вона повинна тривати до повного виявлення й усунення розбіжностей.

Засоби й методи перевірки версій визначають залежно від того, до якого різновиду вони належать. Слідчі версії перевіряють переважно проведенням слідчих (розшукових) дій. При цьому здійснюють також оперативно-розшукові заходи, однак вони мають допоміжний характер. Специфічними є також форми використання спеціальних знань для перевірки слідчих версій – це проведення експертизи та консультація спеціалістів під час проведення слідчих (розшукових) дій. З метою більш глибокої та детальної перевірки обставин, що впливають із висуненої версії, необхідно використовувати комплекс процесуальних і непроцесуальних засобів.

Процес перевірки слідчої версії, у кримінальному провадженні про правопорушення у податковій сфері, повинен завершитись одним із трьох варіантів:

1. Непідтвердження висновків, виведених із версії яка перевіряється, тобто невиявлення передбачуваних фактів. У криміналістиці поширена думка, що непідтвердження логічних висновків зменшує ймовірність версії. Проте ця позиція є спірною, оскільки може призвести до серйозної практичної помилки – поспішного виключення недостатньо перевіреної, але фактично правильної версії. Непідтвердження логічних висновків може бути викликане не лише об'єктивними причинами – дійсною відсутністю тих або інших фактів, але й неефективним проведенням процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів, іншими чинниками.

2. Спростування логічних висновків. Цей варіант перевірки полягає в тому, що виявляються обставини, які суперечать виведеним з версії висновкам. Якщо між висновками і версією існує можливий багатозначний (супутній) зв'язок і всі вони спростовуються в ході перевірки, то ймовірність версії зменшується. Залежно від кількості та

змістовних характеристик спростованих логічних висновків її ймовірність може бути дуже незначною, проте вважати її остаточно спростованою неприпустимо. Якщо ці висновки знаходились в необхідному зв'язку з версією, то у разі їх спростування версія також вважається спростованою.

3. Підтвердження висновків. Незалежно від того, чи знаходиться логічний висновок в необхідному або можливому зв'язку з версією, з якої він виведений, його підтвердження лише збільшує ймовірність, але однозначно її не доводить. На доказову силу підтверджених в ході перевірки логічних висновків впливають п'ять основних чинників: кількість, різноманітність, конкретність, рідкість, ймовірнісна характеристика доказів, отриманих у результаті проведення процесуальних дій [1, с. 401; 9, с. 240].

Лінійний метод полягає в прямому підтвердженні єдиної правильної версії, внаслідок чого інші версії вважаються спростованими. Але при цьому перелік висунених версій має бути вичерпним, а самі версії – взаємовиключними [10, с. 49–50]. Другий метод перевірки версій називається альтернативним або непрямим. Його суть полягає у виключенні після ретельної перевірки усіх, крім однієї версії з числа тих, що входять до системи. В науковій логіці прийнято вважати цей метод прийнятним, а висновок достовірним лише за умови дотримання двох правил: в систему повинні входити всі можливі версії, а виключені після детальної перевірки всі помилкові версії [1, с. 461]. Найбільш надійним методом перевірки версій є об'єднання обох розглянутих вище способів.

Перевірка висновків, що деталізують версії, дозволяє на завершальному етапі розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері, виключити всі, крім однієї версії, сформульованої в обвинувальному акті кримінального провадження [3, с. 67].

Правильна перевірка версій слідчим підрозділу фінансових розслідувань, дозволяє у повному обсязі здійснити розслідування кримінального правопорушення у податковій сфері, а отже отримати достовірні знання, перш за все щодо події даного правопорушення та винуватості обвинуваченого (встановити реальну дійсність).

Література:

1. Криміналістика: учеб. / под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Высш. шк., 2000. 672 с.

2. Величкин С. А. Организация расследования преступлений: учеб. пособие. Ленинград: изд-во ЛГУ, 1985. 89 с.
3. Порубов Н. И. Научная организация труда следователя. Минск: Вышэйшая шк., 1970. 264 с.
4. Карнеева Л. Установление лица, совершившего преступление. *Социалистическая законность*. 1968. № 11. С. 23–27.
5. Білоус В. Т., Чигирин Г. Л., Шкарлупа В. К. Доказування при розслідуванні податкових злочинів. Ірпінь: Акад. ДПС України, 2002. 180 с.
6. Чельшева О. В., Феськов М. В. Расследование налоговых преступлений: учеб.-метод. пособие. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 282 с.
7. Баев О. Я. Основы криминалистики: курс лекций. Москва: Экзамен, 2001. 288 с.
8. Криминалистика: учебник / под общ. ред. Е. П. Ищенко, А. Г. Филиппова. Москва: Высш. образование, 2007. 743 с.
9. Учебно-методический комплекс по криминалистике: учебное пособие / Н. М. Букаев, А. В. Втюрин, Е. В. Смахтин, Е. М. Толстолужинская; под ред. В. К. Гавло. 2-е изд., доп. и перераб. Томск: Печ. мануфактура, 2004. 420 с.
10. Шимановский В. В. Общие условия производства предварительного следствия. Ленинград: [б. и.], 1983. 67 с.

ВИКОНАННЯ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО АРЕШТ МАЙНА

Карпов Никифор Семенович

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри фінансових розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

Одним із заходів забезпечення кримінального провадження є арешт майна, застосування якого регламентовано ст. ст. 170–175 КПК України. Арештом майна є тимчасове, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого

існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом злочину, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, конфіскації у юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна.

Під час досудового розслідування за наявності підстав для застосування арешту майна слідчий суддя постановляє ухвалу. Відповідно до ст. 175 КПК України, ця ухвала підлягає негайному виконанню слідчим, прокурором.

Виконання ухвали слідчого судді про арешт тимчасово вилученого майна полягає у вжитті заходів щодо належного його зберігання або реалізації. Якщо це майно є речовим доказом, то необхідно діяти згідно з вимогами Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України» [1].

Арештоване майно, яке має процесуальний статус речового доказу, відповідно до ч. ч. 6, 7 ст. 100 КПК України може бути передано для його зберігання або реалізації до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство).

У абз. 7 ч. 6 ст. 100 КПК України передбачено, що речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді Національному агентству для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абз. 1 цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

У ч. 7 ст. 100 КПК України вказано, що у випадках, передбачених п.п. 2, 4 та абз. 7 ч. 6 цієї статті, слідчий за погодженням із прокурором або прокурор має звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді

місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, яке розглядається згідно із ст. ст. 171–173 цього Кодексу. Прокурор у випадку, передбаченому абз. 7 ч. 6 цієї статті, не пізніше наступного робочого дня з моменту постановлення ухвали слідчого судді надсилає копію цієї ухвали Національному агентству зі зверненням щодо прийняття активів, а також вживає невідкладних заходів до передачі цих активів цьому агентству.

Про передавання Національному агентству арештованого майна також зазначається у ч. 3 ст. 59 Закону України від 7 грудня 2000 р. «Про банки і банківську діяльність» [2]. Передбачено, що у випадках, встановлених законом, майно або кошти банку, а також кошти та інші цінності юридичних або фізичних осіб, що знаходяться в банку, на які накладено арешт, передаються в управління (перераховуються на рахунки) Національного агентства не пізніше наступного робочого дня після надходження до банку вимоги цього агентства та доданих до неї копій звернення прокурора та ухвали слідчого судді про накладення арешту.

Про порядок прийняття та управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, йдеться у Розділі III Закону України від 10 листопада 2015 р. «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» [3].

Правила наступні: – Національне агентство здійснює управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, у тому числі як захід забезпечення позову – лише щодо позову, пред’явленого в інтересах держави, із встановленням заборони розпоряджатися та/або користуватися такими активами, сума або вартість яких дорівнює або перевищує 200 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року; – зазначені активи приймаються в управління на підставі ухвали слідчого судді чи згоди власника активів, копії яких надсилаються Національному агентству не пізніше наступного робочого дня після її винесення (надання) з відповідним зверненням прокурора; – управління грошовими коштами у готівковій та безготівковій формах у будь-якій валюті, а також банківськими металами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, здійснюється Національним агентством шляхом: 1) їх розміщення на депозитних рахунках Національного

агентства у відповідній валюті або банківському металі, відкритих у державних банках, визначених на конкурсних засадах у порядку, встановленому законодавством про державні (публічні) закупівлі, за договором банківського вкладу на вимогу, за наявності висновку Національного банку України про визнання банку проблемним або неплатоспроможним; 2) продовження їх розміщення до закінчення строку дії договору депозиту на депозитному рахунку власника в банку, в якому вони були розміщені на момент накладення арешту, із заборонаю здійснення видаткових операцій та виплати процентів чи доходу в іншій формі згідно з умовами договору; – управління рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється Національним агентством шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління.

Недоліком кримінального процесуального законодавства є те, що не визначений порядок виконання ухвали слідчого судді про арешт майна, яке тимчасово не вилучалось.

У юридичній літературі слушно відмічається, що порядок виконання ухвали про арешт майна повинен мати чітку законодавчо визначену процесуальну форму, що вимагає суттєвого розширення змісту ст. 175 КПК України [4, с. 12]. Цю статтю запропоновано доповнити такими положеннями: слідчий, прокурор оголошує власнику чи володільцю майна судові рішення про арешт майна та вимагає його видачі; у разі відмови добровільно виконати цю вимогу, або при наявності переконливих даних, що не все майно видано, проводиться обшук в порядку, встановленому цим Кодексом; про виконання ухвали про арешт майна складається протокол, де має бути вказано перелік майна, на яке накладено арешт, із зазначенням індивідуальних ознак речей, особу, відповідальну за збереження арештованого майна, та підтвердження того, що вона попереджена про кримінальну відповідальність за незбереження арештованого майна; копія цього протоколу вручається особі, на майно якої накладено арешт [5, с. 113–114].

Також висловлена пропозиція доповнити ст. 175 КПК України наступними положеннями: майно, на яке накладено арешт, описується; опис додається до протоколу арешту майна, а його копія вручається особі, на майно якої накладено арешт; не підлягають описові предмети першої потреби, що використовуються особою, у якої проводиться опис і членами

її родини; перелік цих предметів визначено у Додатку до Кримінального кодексу України; для встановлення вартості описаного майна в необхідних випадках запрошується спеціаліст, який підписує протокол і опис майна з його оцінкою [6, с. 123].

Нами поділяються ці пропозиції щодо удосконалення редакції ст. 175 КПК України. Законодавець має чітко визначати, які процесуальні дії повинен провести слідчий, прокурор з виконання ухвали слідчого судді про арешт майна, яке тимчасово не вилучалось.

Література:

1. Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України: постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104. Офіційний вісник України. 2012. № 91. Ст. 3697.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30.
3. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 1. Ст. 2.
4. Білоус О. В. Засада недоторканності житла чи іншого володіння особи у досудовому кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». К., 2015. 21 с.
5. Удалова Л. Д., Білоус О. В. Засада недоторканності житла чи іншого володіння особи у досудовому кримінальному провадженні. К.: КНТ, 2015. 180 с.
6. Лепей М. В. Арешт майна у кримінальному процесі: дис. ...на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». К., 2017. 191 с.

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Оперук Віталій Ігорович

кандидат юридичних наук, Прикарпатський факультет Національної академії внутрішніх справ

Проблема виявлення, розкриття та розслідування злочинів є однією з нагальних проблем, що стоять перед правоохоронними органами нашої держави.

Ефективність боротьби зі злочинністю значною мірою залежить від згуртованості правоохоронних органів та зближення різних напрямів їх функціонування. В першу чергу, це стосується органів досудового розслідування та оперативних підрозділів органів Національної поліції.

Адже проблеми взаємодії оперативно-розшукових та слідчих підрозділів є однією з причин недостатнього виявлення, розкриття та розслідування злочинів.

Так як, швидке та повне розслідування і розкриття кримінальних правопорушень досягається шляхом поєднання зусиль усіх органів та підрозділів органів внутрішніх справ, забезпечення належного рівня їх взаємодії, відповідно до вимог законодавства щодо отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, а також події і факти, які можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю, що є невід'ємним завданням для всіх без винятку працівників органів внутрішніх справ [2].

Однак, на стадії досудового розслідування не завжди слідчому вдається зібрати інформацію про особу злочинця саме завдяки слідчим (розшуковим) діям, тому в КПК України передбачено на такий випадок використання негласних слідчих (розшукових дій), під якими законодавець розуміє - різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК. Підставами для їхнього

проведення є випадки, коли відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [1, ст. 246].

У відповідності до чинного законодавства проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України [1, ст. 246].

Тобто, оперативні працівники на підставі доручення слідчих підрозділів проводять негласні слідчі (розшукові) дії, з метою отримання відомостей про злочин чи особу яка його вчинила.

Проте законодавцем, не досконало розроблена тактика та методика взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Незважаючи на наявні рекомендації, вироблені наукою і невеликою практикою, все ще відзначається відомча роз'єднаність, неузгодженість дій слідчого і оперативних працівників

Література:

1. Кримінальний процес: підручник [Текст] / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Румянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
2. Про затвердження Змін до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України 23.06.2015 № 748.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ У ПРОВАДЖЕННІ ПРО ЗЛОЧИН, ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 209 КК УКРАЇНИ

Слободянюк Павло Леонідович

суддя Шевченківського районного суду м. Києва

Перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, визначений у ч. 1 ст. 91 КПК України, і включає в себе: 1) подію кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форму вини, мотив і мету кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Вказані обставини отримали в теорії доказів назву загального предмету доказування. Звичайно, у кримінальному провадженні про легалізацію (відмивання) доходів, одержаним злочинним шляхом, індивідуалізація предмета доказування здійснюється з урахуванням вимог ст. 209 КК України.

Доказування у кримінальному провадженні про цей злочин має особливості. Одна із них полягає у тому, що у випадках, передбачених абз. 2 ч. 8 ст. 216 КПК України, досудове розслідування у провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, проводиться без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях за ст. 209 КК України у разі, коли, зокрема: суспільно небезпечне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, вчинено за межами України, а легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – на території України; факт вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлений судом у відповідних процесуальних рішеннях.

Для вирішення питання про наявність складу злочину, передбаченого ст. 209 КК України, необхідно довести, що особа вчинила хоча б одну з таких дій, що передували легалізації (відмиванню) доходів: 1) фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів; 2) дій, спрямованих на приховання чи маскування незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми перетворення; 3) набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Дослідження обставин кримінального провадження не може бути повним, якщо не виявлені причини та умови, що сприяли вчиненню злочину, передбаченого ст. 209 КК України. Однак, на відміну від КПК України 1960 р., чинний КПК України не покладає на слідчих, прокурорів обов'язок доводити причини та умови, які сприяли вчиненню як цього, так і інших злочинів.

На це звертається увага у юридичній літературі. Відмічається, що КПК України не вимагає від слідчих і прокурорів займатися попередженням кримінальних правопорушень і навіть не зараховує

виявлення причин та умов, які сприяли їх вчиненню, до предмета доказування у кримінальному провадженні. «Це суттєвий недолік, який необхідно терміново усунути, бо спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням є обов'язковим атрибутом кримінального процесу будь-якої демократичної країни світу і займає в ньому чільне місце» [1, с. 157]. «Зумовлено це тим, що розслідування кримінальних правопорушень, з одного боку, пов'язується з реакцією суспільства і держави на конкретне кримінальне правопорушення з метою вжиття до винуватих кримінально-правових заходів, а з іншого – з кримінологічною реакцією суспільства і держави на фактори, детермінуючі кримінальні правопорушення, шляхом їх усунення чи блокування» [2, с. 215]. Без встановлення усієї сукупності негативних обставин, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, неможливо досягти успіху у протидії кримінальним правопорушенням, та й взагалі запобіжна (профілактична) функція є загальнодержавною [3, с. 33].

Наголошується на тому, що невжиття заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину, може бути використано для учинення інших злочинів [4, с. 190]. Без «з'ясування причин та умов конкретного злочину неможливо побачити загальну картину причин та умов того чи іншого виду злочинності, а відтак і злочинності загалом. Це, в свою чергу, паралізує вироблення профілактичних заходів у боротьбі з нею» [5, с. 383–384].

Нами поділяється пропозиція науковців віднести причини та умови, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, до обставин, які відповідно до ст. 91 КПК України підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [1, с. 164; 2, с. 222; 4, с. 190; 5, с. 384; 6, с. 107; 7, с. 84–85; 8, с. 155; 9, с. 196].

Також слушною є пропозиція доповнити КПК України нормою про внесення слідчим, прокурором подання про усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів, на розгляд державних органів та посадових осіб [7, с. 86; 8, с. 155; 9, с. 197]. Заслугує схвальної оцінки проект Закону України № 4444 від 14 березня 2014 р. «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування» [10]. КПК України пропонується доповнити ст. 91-1 «Подання слідчого, прокурора в кримінальному

провадженні», передбачивши у ній наступні положення: слідчий, прокурор, установивши в ході досудового розслідування причини і умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, вносить у відповідний державний орган, громадську організацію, установу, підприємству незалежно від форм власності або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов; не пізніше місячного строку за поданням має бути вжито необхідних заходів і про результати поінформовано особу, яка надіслала подання; у разі залишення подання без розгляду слідчий, прокурор зобов'язаний ужити заходів, передбачених статтями 254-257 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Література:

1. Юрчишин В. М. Місце і роль прокурора у досудовому розслідуванні та їх відображення в теорії, законодавстві і практиці: [монограф.]. Чернівці, «Видавничий Дім «РОДОВІД», 2013. 308 с.
2. Юрчишин В. М. Процесуальні функції прокурора у досудовій стадії кримінального провадження: поняття, призначення, система: [навч. посіб.]. Чернівці: Технодрук, 2014. 276 с.
3. Юрчишин В. М. Класифікація функцій прокурора у досудовому розслідуванні. Адвокат. 2014. № 2. С. 30–34.
4. Сербін М. М. Профілактична діяльність слідчого при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених засудженими в установах виконання покарань. Правова держава: історія, сучасність та перспективи в умовах євроінтеграції: матеріали укр.–польськ. наук.–практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 листопада 2013 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. С. 189–190.
5. Павленко І. В. Причини та умови вчинення злочину як предмет доказування в кримінальному провадженні. Закарпатські правові читання. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (25-27 квітня 2014 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Т. 2. С. 382–384.
6. Шибіко В. Деякі новели чинного КПК України потребують подальшого осмислення й удосконалення. Право України. 2013. № 13. С. 104–111.
7. Баганець О. Доказування причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Юридична Україна. 2013. № 8. С. 83–87.

8. Форостяний А. В. Щодо розширення предмету доказування у кримінальному провадженні. Юридична наука. 2015. № 3. С. 152–158.
9. Форостяний А. В. Профілактична діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України. Юридична наука. 2015. № 10. С. 193–199.
10. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування: проект Закону України. Реєстраційний № 4444 від 14 березня 2014 р. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/B7FB6E5D2F384D0BC22573E7003A78DF?OpenDocument>.

СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Фігун Наталія Ігорівна

студентка IV курсу юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Конституція України у ч. 4 ст. 124 закріпила принцип судочинства, відповідно до якого народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних. У ст. 127 Конституції України зазначається, що правосуддя здійснюється професійними суддями, а у визначених законом випадках за участю присяжних[1].

Залучення до здійснення правосуддя присяжних є ознакою забезпечення принципу демократизму під час судового розгляду справи. Участь народу у здійсненні правосуддя в різних країнах світу набула актуальності вже досить давно і активно використовується.

Законодавча регламентація інституту присяжних здійснюється Законом України “Про судоустрій і статус суддів” від 02 червня 2016 року та Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року. Однак короткий і стислий виклад норм, що регулюють функціонування даного інституту, залишає без відповідей багато дискусійних питань. Тому метою цього дослідження є аналіз нормативно-правового забезпечення діяльності суду присяжних у кримінальному провадженні.

Окремі аспекти функціонування суду присяжних знайшли своє відображення у наукових доробках Ю. П. Аленіна, Ю. М. Грошевого, В.

В. Городовенка, В. Т. Маляренка, П. П. Пилипчука, І. О. Русанової, М. І. Сірого, В. І. Теремецького, В. М. Тертишника, В. І. Шишкіна та інших вчених.

Поняття “суд присяжних” має різноманітні трактування в судових системах різних країн. Так, відповідно до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя[3]. Науковець Т. Романюк визначає суд присяжних як особливий політико-правовий інститут, наділений спеціальними правами, суть якого полягає у скликанні групи осіб для участі в здійсненні правосуддя. Основне ж завдання суду присяжних – оцінити діяння підсудного з точки зору громадської свідомості[6, с. 20].

Списки присяжних в Україні складаються органами місцевого самоврядування. Для затвердження списку присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації звертається із поданням до місцевої ради, яка формує і затверджує список громадян, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають вимогам законодавства і дали згоду бути присяжними. У разі неприйняття місцевою радою рішення щодо списку присяжних впродовж двох місяців, територіальне управління Державної судової адміністрації звертається з поданням до обласної ради. Список присяжних затверджується один раз на три роки і переглядається в разі необхідності. Така процедура схожа до практики складання списків присяжних у багатьох країнах.

Стаття 65 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” встановлює критерії, які дозволяють або забороняють окремим категоріям осіб бути присяжними. Так, присяжний має бути громадянином України, досягти тридцятирічного віку та постійно проживати на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду.

Психологічним прийомом підготовки присяжного до виконання його обов’язків у сфері судочинства та сумлінного виконання обов’язків є приведення до присяги[4, с. 86]. Текст присяги повинен виголосити кожен присяжний, після цього він підтверджує, що його права, обов’язки та компетенція йому зрозумілі. Відмова присяжного скласти присягу спричинює його відвід.

Стаття 31 Кримінального процесуального кодексу України передбачає компетенцію суду присяжних. Суд присяжних може розглядати справу в суді першої інстанції, якщо за вчинення злочину, в якому обвинувачується підсудний, передбачено покарання у вигляді довічного ув'язнення, і сам обвинувачений подав клопотання про розгляд його справи судом присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд. В такому випадку до складу суду входять два професійні судді і троє присяжних[2].

Автоматизована система документообігу суду з переліку осіб, внесених до списку присяжних визначає сім присяжних, яких має бути письмово повідомлено про розгляд справи за їх участі не пізніше, ніж за п'ять днів до судового засідання.

Після відкриття судового засідання присяжні проходить відбір, де голова, а також учасники судового розгляду з'ясовують наявність причин, що перешкоджають здійсненню громадянином повноважень присяжного, або підстави для звільнення окремих присяжних від виконання обов'язків. Крім трьох основних присяжних відбираються двоє запасних[7, с. 403].

Кримінальний процесуальний кодекс передбачає спектр прав, якими користується присяжний при розгляді справи, зокрема присяжний має право брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні, робити нотатки під час судового засідання, з дозволу головуючого ставити питання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються, просити головуючого роз'яснити норми законодавства, що підлягають застосуванню під час вирішення питань тощо.

Усі питання, пов'язані із судовим розглядом, професійні судді та присяжні вирішують спільно шляхом голосування. Рішення приймається простою більшістю голосів. Для винесення вироку проводиться нарада суду присяжних, яким керує голова – професійний суддя. Під час наради голова послідовно ставить на обговорення питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку, проводить відкрите голосування та веде відкритий підрахунок голосів. Отож варто звернути увагу, що важливою рисою здійснення правосуддя у такій формі є тісна співпраця професійних суддів із присяжними. Суд присяжних і професійний суддя

повинні взаємно контролювати один одного, тим самим зменшуючи свавілля й можливі судові помилки, тільки тоді такий інститут буде дієвим на практиці[8, с. 523].

В кожного із суду присяжних є можливість викласти письмово окрему думку, якщо вона відрізняється від спільно прийнятого рішення. У регламенті Європейського суду з прав людини (правило 74 § 2) зазначено: “Будь-який суддя, що брав участь у розгляді справи, має право додати до рішення або свою окрему думку, що збігається чи розходиться з рішенням, або просто констатацію своєї незгоди”[5, с. 190].

Законодавством передбачена грошова винагорода присяжних за здійснення ними функцій правосуддя. Однак фінансове забезпечення інституту суду присяжних в Україні перебуває на досить низькому рівні, а це створює проблему на шляху розвитку і утвердження даного інституту в судовій системі України. Однак в даному питанні важливу роль відіграє ментальність, адже на Заході люди більш правосвідомі, а тому людина йде в присяжні не з фінансових інтересів, а з почуття дотримання закону.

Доцільним було б звуження компетенції суду присяжних лише до вирішення питання про винуватість чи невинуватість підсудного у вчиненні злочину, а питання щодо міри покарання потрібно віднести до виключної компетенції суддів. Така позиція спричинена тим, що присяжні не мають необхідної юридичної освіти та досвіду, щоб правильно кваліфікувати злочини, а тому міру потрібного покарання правильно визначити вони не можуть.

Вважаю, що необхідним є проведення підготовки присяжних до здійснення правосуддя. Так, з метою більш якісного та всебічного судового провадження за участю присяжних, враховуючи усю відповідальність за прийняті ними рішення доцільним було б проведення тренінгів чи семінарів для осіб, включених до списку присяжних. Завдяки таким заходам присяжні володіли б основними знаннями сфері кримінального права, а тому більш кваліфіковано могли б приймати рішення, застосовуючи норми законодавства.

Також варто деталізувати процесуальний статус присяжних та порядок здійснення ними своїх функцій в окремому нормативному акті, в якому деталізувати їхні права та обов'язки, порядок проведення судового засідання за їх участі, а також відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків.

Таким чином, підводячи висновки вище викладеного, потрібно відмітити, що суд присяжних попри існування певних недоліків та переваг є гарантією прийняття законного та справедливого рішення, додержання прав та законних інтересів людини. Такий суд можливий тільки в правовій державі і громадянському суспільстві, де існує дієвий і авторитетний закон. Українське суспільство повинне звикнути до суду присяжних і розвинути в собі почуття обов'язку та справедливості.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. — [Електронний ресурс]: Режим доступу// <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. — [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 02 червня 2016 р. — [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page>.
4. Ахтирська Н.М. Становлення суду присяжних в Україні: від конституційного принципу до процесуальної регламентації / Н.М. Ахтирська // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 5. – С. 83–89.
5. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : [монографія] / О.В. Капліна. – Х. : Право, 2008. – 296 с.
6. Романюк Т. Не зовсім присяжні / Т. Романюк // Віче. – 2013. – № 15. – С. 20–21.
7. Скрябін О. М., Тонне Н. Д. Суд присяжних за новим кримінально-процесуальним кодексом України — [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://www.apdp.in.ua/v72/56.pdf>.
8. Турман Н. О. Специфіка здійснення судового розгляду за участю присяжних — [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://www.apdp.in.ua/v73/81.pdf>.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Андрушко Юлія Анатоліївна

студентка 4 курсу юридичного факультету Хмельницького університету управління та права

Правове регулювання праці неповнолітніх у проекті Трудового Кодексу України відображає перспективи, які закладені законодавцем у цю сферу. Частиною п'ятою статті 19 проекту Трудового Кодексу України (далі – проект ТК України) [1], передбачено можливість укладення трудових договорів з особами, які не досягли чотирнадцятирічного віку, для їх участі в концертах, виставах, у створенні кінофільмів та інших творів мистецтва, інших творчих заходах. На нашу думку, в проекті має бути визначений порядок укладення таких угод або ж застереження щодо згоди на його укладення органів опіки і піклування з метою забезпечення захисту прав дітей у трудових відносинах.

Стаття 108 проекту ТК України встановлює, що розірвання трудового договору з працівниками, які не досягли вісімнадцятирічного віку, за ініціативою роботодавця не допускається, крім випадків розірвання трудового договору з підстав, визначених статтями 92, 93 Кодексу, ліквідації юридичної особи - роботодавця або припинення фізичною особою виконання функцій роботодавця. Крім того, розірвання трудового договору з працівниками, які не досягли вісімнадцятирічного віку, допускається, за умови отримання згоди служби у справах дітей, крім підстав, визначених статтею 96 Кодексу. Вказані гарантії природно поєднуються з іншими гарантіями трудових прав неповнолітніх, зокрема відповідно до ст. 134 проекту ТК України для працівників віком від 16 до 18 років встановлюється скорочений робочий час 36 годин на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років - 24 години на тиждень. Вказана норма є високою соціальною гарантією захисту трудових прав працівників. Крім того, тривалість робочого часу учнів, які працюють у вільний від навчання

час, не може перевищувати 12 годин на тиждень для осіб віком до 16 років і 18 годин на тиждень - для осіб віком від 16 до 18 років.

Слід також відмітити, що відповідно до ст. 186 забороняється ненадання щорічних основної і додаткової трудових відпусток повної тривалості протягом двох років підряд, а також протягом робочого року особам віком до 18 років та працівникам, які мають право на щорічну додаткову відпустку за роботу в шкідливих і важких умовах чи з особливим характером праці.

Також високою соціальною гарантією є норма статті 285, яка встановлює, що роботодавець зобов'язаний за рахунок своїх коштів організувати проведення попереднього (у разі укладення трудового договору) і періодичного (протягом трудової діяльності) медичного огляду нічних працівників, працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі для відповідних видів робіт, а також щорічного обов'язкового медичного огляду працівників віком до 21 року. Перелік професій, посад та видів робіт, працівники на яких підлягають медичному огляду, строк і порядок його проведення встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я населення. Серед гарантій, які передбачені у проекті ТК України для неповнолітніх є і норма ст. 328, у якій серед працівників, які не підлягають атестації виділяються неповнолітні. З урахуванням цього, можемо стверджувати, що гарантії трудових прав неповнолітніх у проекті ТК України є дієвими та реальними.

Література:

1. Трудовий Кодекс України: текст законопроекту до другого читання 24.07.2017р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.

Науковий керівник: Чудик-Білоусова Н.І., професор кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління і права

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Довжук Ігор Володимирович

доктор історичних наук, професор, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Однією з проблем судочинства у справах щодо захисту трудових прав є відсутність спеціалізації цього аспекту правосуддя. Вирішенням даної проблеми є спеціалізація судів, діяльність яких дасть більший ефект, ніж універсальна (загальна) діяльність. Саме трудові суди можуть забезпечити кваліфікований розгляд справи.

У країнах Західної Європи для розгляду й вирішення як індивідуальних, так і колективних трудових спорів (які там називаються юридичними спорами або конфліктами права) використовуються суди. Але тільки в деяких країнах це звичайні цивільні суди (Італія, Нідерланди). У більшості країн діють спеціалізовані суди з трудових справ [3, с. 87]. На сьогодні трудові суди функціонують у Німеччині, Фінляндії, Великій Британії, Франції, Австрії, Бельгії, Данії, Люксембурзі, Іспанії, Португалії, Швейцарії (в окремих кантонах), Швеції, Норвегії, Канаді (у провінції Квебек), Новій Зеландії, Ізраїлі [5, с. 585].

Виходячи з аналізу зарубіжного досвіду та національної судової системи, на думку І.В.Дашутіна, «доцільною є така система спеціалізованих трудових судів в Україні: місцеві трудові суди, апеляційні трудові суди та Вищий трудовий суд України» [1, с. 111]. Запропонована система досить логічно «впишеться» у рамки існуючої судової. Однак більш складним є питання діяльності таких судів у межах національної судової системи.

Доречно звернути увагу на те, що діяльність трудових судів у більшості країн побудована на принципах тристороннього співробітництва (трипартизму). Судові справи розглядає колегія у складі професійного судді й двох непрофесійних суддів, висунутих профспілками й організаціями роботодавців. Такий склад покликаний забезпечити всебічний і неупереджений розгляд спору і справедливе рішення.

Досвід тристоронньої структури суду, на думку Т.А.Занфірової, було б доцільно використати і при визначенні засад функціонування вітчизняної системи трудової юстиції, що дало б змогу в судовому розгляді трудового спору, здійснюваному колегією у запропонованому складі, поєднати теоретичні знання судді-юриста і практичний досвід суддів-непрофесіоналів, що забезпечило б об'єктивність, обґрунтованість і оперативність вирішення трудового спору по суті [3, с. 88].

Однак одним із принципів національного судоустрою є принцип здійснення правосуддя професійними суддями. Відповідне положення прямо закріплено у ст. 127 Конституції України [4], якою також передбачена можливість здійснення правосуддя у визначених законом випадках народними засідателями та присяжними, через яких, відповідно ч. 3 ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2], у здійсненні правосуддя бере участь народ. Тому представники працівників і роботодавців зможуть брати участь у судовому розгляді справи з вирішення трудового спору лише в якості народних засідателів, вимоги до яких на сьогодні встановлюються статтями 58, 59 вищевказаного закону.

Але таку систему, незважаючи на визначення розвитку трудової юстиції логічним наслідком визнання автономії трудового права, необхідною умовою підвищення авторитету та ефективності трудового права, можна визначити виключно завданням перспективним, виконання якого в один етап неможливе. Не можна заперечувати, що одразу збудувати систему трудової юстиції заважатиме відсутність фінансового забезпечення, правової бази та ряд інших факторів. Тому слід погодитись з Т.А.Занфіровою, що «питання діяльності трудових судів явище нове для України, яке потребує правового забезпечення, певної теоретичної і практичної «обкатки». Тому для початку доцільно було б організувати трудові суди як суди першої інстанції тільки в обласних центрах. При цьому необхідно реорганізувати діяльність апеляційних судів таким чином, щоб виділити в їхній структурі як окремий елемент колегію з трудових справ» [3, с. 88].

Отже, виділення трудового процесуального права і трудової юстиції слід визначити обов'язковим завданням розвитку судової системи України, до виконання якого необхідним для підвищення ефективності судового захисту трудових прав є закріплення процесуальних норм в

існуючих джерелах трудового права. Джерелом норм трудового процесуального права має стати Трудовий процесуальний кодекс України.

Література:

1. Дашутін І.В. Шляхи вдосконалення судового захисту трудових прав громадян // Форум права. – 2008. – № 1. – С.108-112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08divtprg.pdf>.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст.545 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Занфірова Т.А. Процесуальні правовідносини з вирішення трудових спорів і конфліктів / Т.А.Занфірова // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С.86-88.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: Підручник / С.М.Прилипко, О.М.Ярошенко – Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2008. – 664 с.

**ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В
УКРАЇНІ**

Лакуста Денис Іванович

студент 2-го курсу магістратури, Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України

Фінансовий моніторинг – це особлива форма фінансового контролю, що здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямований на виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.

Існування фінансового моніторингу обумовлюється необхідністю правильної організації виявлення уповноваженими суб'єктами порушень чинного законодавства, що призведе до розширення можливостей економіки держави, а отже є безумовно важливим і для суспільства.

Відповідно до положень ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначається ряд завдань суб'єктів фінансового моніторингу. Серед них визначають збір та обробку інформації про операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу. Прослідковуючи зв'язок цієї функції із забезпеченням інформаційної безпеки, чітко вимальовується специфічна превенція. Адже саме негативний вплив є небажаним у сфері фінансової стабільності ринкового середовища.

Це акцентує діяльність владних структур саме на прагненні зміцнити сферу фінансового контролю держави та створити площину «чистого» обігу фінансових ресурсів.

Критеріями надійності та ефективності фінансового моніторингу є захищеність інформаційних та економічних потоків держави від зовнішніх загроз; захищеність системи фінансового моніторингу від деструктивного інформаційного впливу; гарантія доступу до інформаційних ресурсів

щодо недопущення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Власне система заходів щодо фінансового моніторингу передбачає нерозривний взаємозв'язок між волевиявленнями суб'єктів та інформаційною повнотою ресурсів, якими вони володіють.

Адже фінансовий моніторинг є постійним за своєю природою. Недостовірність та неповнота інформації про недопущення відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, може нашкодити стабільності економічної складової держави, як суб'єкта неоднорідних та конкурентних відносин. Неможливо передбачити зі сто відсотковою вірогідністю настання протиправних дій організації, що підлягає чи то первинному, чи то державному фінансовому моніторингу. Це завжди вимагає оперативності у виявленні таких фактів.

Однак через розпорошеність повноважень суб'єктів моніторингу, виникає недовіра методів моніторингу. Їх необхідно об'єднати інформаційною складовою, тобто об'єктом необхідно визначати не фінансові операції, а інформацію щодо таких операцій та відповідні інформаційні потоки.

Інформаційна складова полягає перш за все в тому, що фінансовий моніторинг завжди виконував подвійні завдання – запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та постійний моніторинг стану фінансових ринків, тобто накопичення інформації щодо тенденцій процесів, певні явища для реалізації саме превентивної функції та створення умов для постійного стану безпеки.

Література:

1. Воронова Л. К. Фінансове право України : підруч. / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
2. Указ Президента України «Про Державний комітет фінансового моніторингу України» : від 28.09.2004 р., № 1144/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 39. – Ст. 2582.
3. Воронова Л. К. Финансовое право : учеб. пособие [для студентов юрид. вузов и факультетов] / Л. К. Воронова, И. Е. Криницкий, Н. П. Кучерявенко. – Х. : Право, 2006. – 384 с.

4. Финансовое право : учеб. / под ред. Пахомова И. Н.. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – 328 с.
5. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» : від 14.10.2010 р., № 1702-VII// ВВР України. – 2014.

Науковий керівник: Шепета Олена Василівна, доцент кафедри організації захисту інформації з обмеженим доступом Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України, кандидат юридичних наук

**ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ФОРМ АГРАРНИХ
ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ**

Карпенко Аліна Анатоліївна

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

Господарські товариства не є спеціальними організаційно-правовими формами, характерними тільки для аграрної сфери. Їх призначення, а отже і правосуб'єктність значно ширша – здійснення не забороненої законодавством господарської діяльності. Причому господарська компетенція господарських товариств значно ширша за своїм обсягом, ніж спеціально-галузева (аграрна) компетенція безпосередніх аграрних господарських товаровиробників, і може не включати коло спеціальних прав і обов'язків товариства, спрямованих на здійснення сільськогосподарської діяльності. Поряд з цим практика сприйняла такі організаційно-правові форми ведення сільського господарства.

Відзначимо, що на проблему відповідності аграрних господарських товариств сучасним умовам ведення сільськогосподарського виробництва існують різні погляди. Так, посилаючись на світовий досвід, деякі вчені вважають найефективнішою з організаційно-правових форм, утворених в результаті реформування сільськогосподарських організацій, так звану форму власності з часткою участі працівників у капіталі, якій відповідають господарські товариства. Між тим, окремі дослідники відзначають, що різноманітні товариства з різним ступенем довіри, приватні, приватно-орендні підприємства не сприймаються селянами, суперечать їхнім уявленням про економічний і соціальний уклад на селі, нарешті – традиціям, які є прямими витоками з общинного способу життя, общинного володіння земельними й іншими ресурсами на землі, де вони проживають [2, с.15]. Така полярність поглядів на одну проблему зумовлює закономірну необхідність її дослідження.

На сучасному етапі функціонування аграрних відносин в нашій країні акціонерне товариство (АТ), як один із видів аграрних господарських товариств, має безперечні переваги над іншими їх видами

щодо можливості охопити майнову участь фактично необмеженої кількості власників майнових паїв, тобто практично все населення окремої сільської громади незалежно від особистого трудового внеску в діяльність товариства. Це сприяє захистові інтересів непрацевдатних осіб. Проте цим, мабуть, і обмежується позитив даної форми господарювання для сільського населення. Обмін майна на акції в акціонерних товариствах найбільше характеризує об'єднання капіталів порівняно з відповідним об'єднанням осіб. Але такий порядок сприяє повному відчуженню сільських трудівників від власного майна.

В акціонерних товариствах існує своєрідний, відмінний від інших організаційно-правових форм, порядок виникнення відносин власності на майно, передане в обмін на акції. Якщо в інших формах господарювання між юридичною особою та її учасниками виникають зобов'язальні відносини, то в АТ ці відносини мають дещо інші властивості. На думку дослідників, правомочності учасників акціонерного товариства на його майно складніші, ніж зобов'язальні. Член акціонерного товариства не має права власності на майно акціонерного товариства, але й зобов'язальні права акціонера стосовно товариства досить обмежені і зводяться до одержання частки при розподілі майна ліквідованого АТ. Саме акціонерне товариство перед акціонером жодних зобов'язань з викупу акцій або їх грошової компенсації не несе [1, с.115-116].

Наступною негативною підставою для можливості застосування акціонерної форми в аграрному виробництві є те, що, набуваючи акції при створенні акціонерного товариства і передаючи останньому кошти чи майновий пай, акціонер при неефективній діяльності товариства може фактично позбутися своєї і так безпосередньо незначної власності. Маючи тільки право вимоги на частку у ліквідаційній квоті майна акціонерного товариства, акціонер ризикує втратити своє майно при припиненні товариства. Внаслідок ліквідації товариства всі ліквідні активи, які дійсно мають певну цінність, дістаються попереднім чергам кредиторів.

Дуже негативний вплив має і порядок оперативного управління сільськогосподарським акціонерним товариством. Взагалі у АТ існує модель власності з відокремленим правом управління, в результаті чого акціонери майже не мають ефективної влади над підприємством, яку сконцентровано в руках групи управлінців [3, с.112-114]. Саме це і дає можливість органам управління товариства зловживати своїми правами.

Спричинює певні труднощі і запровадження приватних акціонерних товариств в аграрну сферу. На цілком переконливу думку Є. Суханова, намагання «закритись» від сторонніх інвесторів породжене спробами досягти негайних результатів і є зовсім недалекоглядним. Нормальному товариству все одно будуть потрібні додаткові інвестиції, одержати які від своїх акціонерів йому не вдасться (бо це, як правило, його ж наймані працівники, які не володіють необхідним капіталом), а від зовнішніх інвесторів через закритість товариства це буде неможливо [4, с.93]. В аграрній сфері і так не вистачає залученого капіталу, а «закритість» цього виду акціонерних товариств тільки посилює дану тенденцію, що, безумовно, призводить до зниження загальної ефективності виробництва.

Вищенаведені визначальні властивості акціонерних господарських товариств, що суперечать соціально-економічним чинникам нинішнього сільського буття дозволяють зробити логічний висновок про недоцільність застосування в сучасних аграрних відносинах цієї форми господарювання, незважаючи на її розповсюдженість на практиці.

Література:

1. Басин Ю.Г. Юридические лица по гражданскому праву // Избранные труды по гражданскому праву. – СПб., 2003. – С. 100 – 131.
2. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США. – К.: Логос, 1996. – 224 с.
3. Рубанов А.А. Проблемы совершенствования модели права собственности // Развитие системы советского гражданского права. – М., 1986. – С. 77 – 114.
4. Суханов Е. Акционерные общества и другие юридические лица в новом гражданском законодательстве // Хозяйство и право, 1997. – № 1. – С. 90 – 100.

ТАЄМНИЦІ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Плоткіна Юлія Євгенівна

студентка 2-го курсу магістратури, Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України

Відсутність достатніх науково-теоретичних досліджень з проблем приватних таємниць ведуть до неврегульованості правового статусу адвокатської, лікарської, нотаріальної, комерційної таємниць, що і визначає актуальність теми наукового дослідження. Для більш глибокого аналізу таємниць та розуміння їх суті та призначення в праві, пропонуємо звернутися до історичних витоків таємниць.

Аналіз наукової літератури дозволяє дійти до висновку, що до початку XVIII сторіччя в російській державі існувала лише таємниця сповіді, відношення до якої регулювалося «Духовним регламентом про право чина церковного та чернечого». Доданням до «Духовного регламенту», який було складено Феофаном Прокоповичем у 1722 році на підставі указу царя Петра, був визначений порядок та умови розголошення сповіді.

Пізніше став відомий інститут військової таємниці. Так, Артикул військовий (1715 р.) та Статут морський (1720 р.) регламентували не тільки поняття військової таємниці, а й перші норми із захисту інформації – заборону її розголошення під страхом смерті. 28 лютого 1720 року царським указом введено обов'язок збереження державної та службової таємниці (Статут про службу громадянську, ст. 709).

Але все це таємниці публічного права. Лише до середини XIX – на початку XX сторіччя остаточно сформоване законодавче регулювання таємниці в Російській імперії та відповідальність за порушення її збереження. З'являється правовий захист таємниці приватного життя, професійної таємниці лікарів, адвокатів, чиновників та нотаріусів, фабричної та торгівельної (комерційної) таємниці.

Вважається, що в установчих документах «Банку св. Амброзіуса», який був заснований у Мілані 1593 року, міститься перша письмова згадка

про банківську таємницю. Пруський король Фрідріх Великий у XVIII ст. видав спеціальний лист, за яким особи, які вели банківські операції, були зобов'язані довічно зберігати таємницю про них [2, 91].

Суттєвий розвиток інституту банківської таємниці був пов'язаний із створенням Державного комерційного банку Росії 17 травня 1817 року. Було встановлено, що ніхто в жодному разі не мав права вимагати для ознайомлення рахунки та перекази інших осіб.

Поняття адвокатської таємниці вдосконалюється з появою «Прав, за якими судиться малоросійський народ», де в ст. 303 вказано про відвід від участі справи адвоката, який розголосить відомі йому відомості по справі [3, 1].

Що стосується лікарської таємниці, то зазначимо, що правило про зберігання лікарської таємниці прийшло з античності й існує в медицині близько 2500 років . Вперше поняття лікарської таємниці чітко сформулювалося в клятві Гіппократа: «Що б при лікуванні - також без лікування – я не побачив чи не почув стосовно життя людського з того, що не потрібно коли-небудь розголошувати, я змовчу про те, рахуючи подібні речі таємницею» .

Досліджуючи історію регулювання питань збереження лікарської таємниці в Україні, виокремлюють чотири періоди її розвитку, зокрема:

- перший: від зародженості державності до X століття – «давній період»;
- другий: від X – до початку XX ст. – «дорянський період»;
- третій: від 1917 до 1991 рр – «радянський період»;
- четвертий: починаючи з 1991 року і до сьогодення – «сучасний період»[4].

Якщо стисло простежити розвиток інституту комерційної таємниці, то слід зазначити, що комерційна таємниця, як засіб захисту господарської, торговельної та іншої діяльності, існувала ще в царській Росії. Так, на початку XX століття російський учений Г.Ф. Шершеневич розглядав крадіжку конфіденційної інформації як одну з форм недобросовісної конкуренції: «Проявом недобросовісної конкуренції визнається збір чужих комерційних таємниць, або підкуп службовців, або направлення підставних робітників» .

Вперше норми про захист комерційної таємниці з'явилися в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1863 р. встановлювалась

кримінальна відповідальність службовців торгівельних та промислових підприємств, що мали доступ до таємниці в силу службового становища [1, 10].

Початок правового регулювання відносин, пов'язаних із комерційною таємницею, в законодавстві, що діяло на теренах України, пов'язують із прийняттям 4 червня 1990 року Закону СРСР «Про підприємства в СРСР», а також зі встановленням у травні 1991 року загальних засад правової охорони секретів виробництва та ноу-хау в ст. 151 Основ цивільного законодавства СРСР і союзних республік.

Література:

1. Килимник І. І Правова характеристика забезпечення комерційної таємниці на підприємстві в умовах ринкової економіки: монографія / І. І. Килимник, О. В. Харитонов; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – с. 82.
2. Казаков Ю.Ю. Історичні витoki становлення та розвитку інституту ту банківської таємниці / Ю. Ю. Казаков // Актуальні проблеми цивільного права та процесу : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет - конференції ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 13 груд. 2013 р.) / за загальною редакцією М. Мінченко ; МОН України ; НУ ОЮА. – Одеса : Фенікс, 2014. – С. 89-94.
3. Дєдова О. Адвокатська таємниця-фундаментальна основа діяльності адвоката / О.Дєдова // Юридична газета. – 2011. - № 3-4. – С. 1.
4. Шатковська І. В. Правове регулювання інституту лікарської таємниці (українська історія та міжнародний досвід) / І. В. Шатковська // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 140-141.

Науковий керівник: Шепета Олена Василівна, доцент кафедри організації захисту інформації з обмеженим доступом Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України, кандидат юридичних наук

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Михайличенко Н.Г., Долгорученко К.О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....3

Подковенко Тетяна Олександрівна АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....7

Станько Ірина Ярославівна УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ: ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ.....11

Ухач Василь Зіновійович ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВОЛИНСЬКИХ ПОДІЙ 1943 РОКУ: ВІЗІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВЦІВ.....17

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Полякова Юліанна Олександрівна ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....23

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право

Співак Ірина Вікторівна ЗАХИСТ ГРОМАДЯНАМИ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ.....27

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право

Жуков Андрій Андрійович ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ВЕРСІЙ СЛІДЧИМ ПІДРОЗДІЛУ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ, ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....31

Карпов Никифор Семенович ВИКОНАННЯ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО АРЕШТ МАЙНА.....36

Оперук Віталій Ігорович ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....41

Слободянюк Павло Леонідович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ У ПРОВАДЖЕННІ ПРО ЗЛОЧИН, ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 209 КК УКРАЇНИ.....43

Фігун Наталія Ігорівна СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....47

Трудове право та право соціального забезпечення

Андрушко Юлія Анатоліївна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....52

Довжук Ігор Володимирович СУДОВИЙ ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ.....54

Фінансове право. Банківське право

Лакуста Денис Іванович ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ.....57

Господарське право. Господарське процесуальне право

Карпенко Аліна Анатоліївна ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ФОРМ АГРАРНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ.....60

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

Плоткіна Юлія Євгенівна ТАЄМНИЦІ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД.....63

Підписано до друку 27.10.2017
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net